

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

JURIDISKĀ FAKULTĀTE

TIESĪBU TEORIJAS UN VĒSTURES ZINĀTŅU KATEDRA

**TIESNEŠU KOMUNIKĀCIJA AR SABIEDRĪBU UN
INSTITŪTA ATTĪSTĪBA KOPŠ NEATKARĪBAS
ATJAUNOŠANAS**

BAKALaura DARBS

Autors: **Mikus Prencļavs**

Studiju apliecības nr. mp18048

Darba vadītājs: lektors Lauris Liepa

RĪGA 2021

ANOTĀCIJA

Bakalaura darba nosaukums ir “Tiesnešu komunikācija ar sabiedrību un institūta attīstība kopš neatkarības atjaunošanas”. Autoraprāt, izvēlēta tēma ir aktuāla, tāpēc ka Latvijas tiesu sistēmai ir zemākais sabiedrības uzticības līmenis Baltijas valstu starpā, kas norāda uz komunikācijas trūkumiem.

Bakalaura darba mērķis ir izpētīt tiesnešu komunikāciju un tās attīstību, ņemot vērā tiesneša komunikācijas ierobežojumus, un noskaidrot, kas ir mainījies pēdējo 30 gadu laikā.

Uzdevumi mērķa sasniegšanai: izpētīt Latvijas tiesneša ētikas kodeksu un Bangaloras principus, apskatīt tiesu praksi, kurā ir komunikācijas problēmas, intervēt pieredzējušu un nopelniem bagātu tiesnesi, lai izprastu un spētu analizēt faktorus kas laika gaitā komunikāciju ir ietekmējuši. Darba autors sniedz savus secinājumus un priekšlikums veiksmīgākai komunikācijas īstenošanai.

Atslēgvārdi: komunikācija, sabiedrības uzticība, mediji, taisnīga tiesa, objektivitāte, tiesnešu neatkarība.

ANOTATION

The title of the bachelor's paper is "Communication of judges with the public and development of the institute since the restoration of independence". According to the author, the chosen topic is actual because the Latvian court system has the lowest level of public trust among the Baltic States, which indicates shortcomings in communication.

The aim of the bachelor's paper is to study the communication of judges and its development taking into account the limitations of judicial communication, and to find out what has changed in the last 30 years.

Tasks to achieve the goal: to study the Latvian judge's code of ethics and the Bangalore principles, to look at court practice with communication problems, to interview an experienced judge to understand and be able to analyse the factors that have influenced communication over time. The author presents his conclusions and proposal for more successful implementation of communication.

Keywords: Communication, public trust, media, fair trial, objectivity, independence of judges.

SATURS

IEVADS.....	5
1. TIESU VARA UN TĀS NEATKARĪBA.....	7
1.1. Tiesības uz taisnīgu tiesu.....	7
1.2. Tiesneša un tiesas neatkarība.....	10
2. TIESU KOMUNIKĀCIJA AR SABIEDRĪBU.....	15
2.1. Tiesu komunikācijas ar sabiedrību jēdziens un nepieciešamība.....	15
2.2. Tiesu komunikācija ar sabiedrību un veidi.....	19
2.2. Tiesneša tēls un ētika.....	25
3. TIESU KOMUNIKĀCIJAS ATTĪSTĪBA.....	32
3.1. Tiesu komunikācijas attīstība no neatkarības atjaunošanas “priekšvakara” līdz Eiropas Savienībai.....	32
3.2. Tiesu komunikācijas attīstība no iestāšanās Eiropas Savienībā līdz mūsdienām.....	38
KOPSAVILKUMS.....	44
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS.....	46
PIELIKUMS.....	51

IEVADS

Komunikācija ir savstarpējās saprašanās “atslēga”. Lai būtu iespējamība īstenot pašu svarīgāko, demokrātiskas un tiesiskas valsts, pamattiesību – tiesības uz taisnīgu tiesu – ir nepieciešama sabiedrības uzticība tiesu varai, kā arī nepieciešama ir savstarpēja sapratne starp tiesu varas galveno personāžu tiesnesi un starp tautas pārstāvjiem. Līdz ko komunikācija starp šiem diviem elementiem, tiesnešiem un tautu, sāk zust vai kļūst neskaidra, tādā gadījumā zūd tautas uzticība tiesnešiem un tiesu varai. Masu mediji ir tie, kas pārsvarā ir šie komunikācijas starpnieki un ir būtiski informācijas sniedzēji sabiedrībai. Kā pamanāms pēdējā laikā, tad šo mediju ietekme ir jūtama arī uz sabiedrisko domu. Medijs mūsdienās ir autoritāte, jo vairums sabiedrības locekļi ir jau iegājuši rutīnā, ka vismaz reizi dienā skatās ziņas vai lasa rakstus, un šie mediji veido uzticību sabiedrībai, kā rezultātā medijiem ar sabiedrību ir viegli manipulēt. Mūsdienās šī uzticēšanās tiesu varai tiek balstīta uz to, kā šie masu mediji atspoguļo informāciju par tiesām medijos. Tomēr medijiem ir iespēja arī sabiedrību dezinformēt, pat neskatoties uz to, ka sabiedrībai ir tiesības zināt un tikt pareizi informētai par tiesu sistēmas darbībām.

Latvija salīdzinoši nesen ir ieguvusi savu brīvību, un tā kā valsts veido un attīsta savu tiesu sistēmu, taču, izstrādājot šo darbu, autoram radās arī interese par to, kāda bija komunikācija pirmsākumos, veidojoties neatkarīgai valstij. Respektīvi, pēdējos gados, kad Latvija vēl bija “sagrābta” PSRS grožos, un, laikā, kad Latvijā tiek izcīnīta un pasludināta neatkarība. Lai labāk varētu izprast tajā laikā notiekošo, darba autors aicināja uz interviju pieredzes un nopelniem bagātu, pirmo augstākās tiesas priekšsēdētāju pēc neatkarības atjaunošanas zvērinātu advokātu – Gvido Zemrībo.

Bakalaura darba mērķis ir izpētīt tiesnešu komunikāciju un tās attīstību, ņemot vērā tiesneša komunikācijas ierobežojumus un noskaidrot, kas ir mainījies pēdējo 30 gadu laikā.

Bakalaura darba mērķa sasniegšanai izvirzītie uzdevumi:

- uzzināt, kāda ir komunikācijas nepieciešamība un kā tā ietekmē tiesības uz taisnu tiesu,
- izprast komunikācijas jēdzienu un tās veidus,
- noskaidrot tiesneša komunikācijas ierobežojumus un iespējamus veidus,
- aicināt uz interviju pieredzes bagātu tiesnesi, lai izprastu pārejas (no LPSR uz Neatkarīgu Latvijas valsti) posmā notiekošo, un kā tas ir ietekmējis turpmāko attīstību,
- apskatīt tiesu prakses piemērus par tiesnešu komunikāciju ar masu medijiem,

- sagatavot secinājumus un priekšlikumus labākai tiesnešu komunikācijas īstenošanai.

Darba autora izvirzīto mērķu un uzdevumu izpildei tiks izmantotas pētniecības metodes:

- analītiskā metode tiks izmantota, pētot literatūru, tiesību un ētikas normas, kā arī prakses izpētē,
- salīdzinošā metode tiks izmantota, salīdzinot Latvijas tiesnešu ētikas jauno kodeksu ar iepriekšējo ētikas kodeksa redakciju, kā arī salīdzinātu Latvijas tiesību avotus ar citu valstu tiesību avotiem,
- induktīvā metode tiks izmantota, lai nonāktu pie secinājumiem un priekšlikumiem,
- intervija ar tiesnesi, kas sniedz vērtīgas atbildes uz jautājumiem, balstoties uz savu pieredzi.

Bakalaura darbs sastāv no trīs nodaļām. Pirmajā nodaļā darba autors pētīs tiesu varas un tās neatkarības pamatus – tiesības uz taisnu tiesu, un tiesneša un tiesas neatkarības principi. Darba otrajā nodaļā tiks skatīta tiesu komunikācijas ar sabiedrību nepieciešamība, jēdziens, komunikācijas iespējamie veidi, kā arī tiesneša tēls un ētika. Savukārt trešajā nodaļā darba autors pēta tiesu komunikācijas attīstību un svarīgākos notikumus, kas ietekmējuši turpmāko komunikācijas pieļaujamību un robežas noteiktajos posmos: no neatkarības atgūšanas līdz Eiropas Savienībai, no Eiropas Savienības līdz mūsdienām.

1. TIESU VARA UN TĀS NEATKARĪBA

1.1. Tiesības uz taisnīgu tiesu

ANO vispārējā cilvēktiesību deklarācijas 10. pantā ir noteikts, ka “visiem cilvēkiem ir pilnīgi vienlīdzīgas tiesības uz to, lai viņu tiesības un pienākumi, kā arī viņiem izvirzītās kriminālapšūdzības pamatotība tiktu noskaidrota taisnīgā un atklātā procesā neatkarīgā un objektīvā tiesā”.¹ Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 8. nodaļas 92. pants norāda, ka “ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā. Ikviens uzskatāms par nevainīgu, iekams viņa vaina nav atzīta saskaņā ar likumu. Nepamatota tiesību aizskārums gadījumā ikvienam ir tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu. Ikvienam ir tiesības uz advokāta palīdzību”.² Kā teikts iepriekš minētajos pantos, taisnīguma nodrošināšana ir obligāta, kā arī sabiedrības interesēs ir redzēt, kā šīs tiesības uz taisnīgu tiesu tiek īstenotas un nodrošinātas.

Tiesības uz tiesas pieejamību (tiesības uz objektīvām, saprātīgām iespējām nepieciešamības gadījumā vērsties tiesā) ir viens no būtiskākajiem taisnīgas tiesas elementiem. Iztrūkstot šim elementam vai tam esot neefektīvam, bezjēdzīgas kļūst pārējās no tiesībām uz taisnīgu tiesu izrietošās garantijas, jo persona tās nevar izmantot, ja tai nav iespējas vērsties tiesā.³

Tiesības uz taisnīgu tiesu ir pieskaitāmas pie nozīmīgākajām personas pamattiesībām. Šo tiesību attīstības pakāpe lielā mērā ir uzskatāma par priekšnoteikumu, lai persona spētu īstenot vai aizsargāt citas konstitūcijā vai likumos noteiktās tiesības. Tēlaini izsakoties, iespējams apgalvot, ka minētās tiesības ir pārējo tiesību nodrošināšanas "atslēga".⁴ Autoraprāt, šis uzskats ir pašsaprotams, jo Latvijas kā demokrātiskas un tiesiskas valsts pamats ir tajā, ka tauta var paļauties uz to, ka savas intereses varēs aizstāvēt taisnīgā tiesā.

Tiesības uz taisnīgu tiesu teorētiski ir pamats tam, lai rosinātu cilvēku uzticību tiesai kā tādai, jo pareizi būtu, ja katra persona, ko satiekam uz ielas vai mājās, zinātu to, ka viņas viena no pamattiesībām ir tiesības uz taisnīgu tiesu un ka jebkurā dzīves situācijā, kur būs nepieciešama tiesas iejaukšanās, tā vienmēr būs taisnīga un neitrāla pret abām pusēm, lai šādu

¹ ANO Vispārējā cilvēktiesību deklarācija. Pieejams: <https://www.tiesibsargs.lv/lv/pages/tiesibu-akti/ano-dokumenti/ano-vispareja-cilvektiesibu-deklaracija> [aplūkots 20.03.2021].

² Latvijas Republikas Satversme: LV likums. Pieņemts 15.02.1922 [aplūkots 20.03.2021].

³ Briede J., Višķere I., Litvins G. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 129.lpp.

⁴ Čepāne, I. Tiesības uz taisnīgu tiesu kā pamattiesības. Jurista Vārds, 2005. nr.36. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/117420-tiesibas-uz-taisnigu-tiesu-ka-personas-pamattiesibas/> [aplūkots 20.03.2021]

situāciju atrisinātu pēc iespējas godīgāk. Tomēr Satversmes tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse norāda uz to, ka vēl joprojām pastāv lietas, kas tiek uzsāktas saistībā tieši ar tiesību uz taisnu tiesu pārkāpumu. Šis fakts ļauj izdarīt secinājumus, ka valsts ne visos gadījumos spēj simtprocentīgi nodrošināt šīs tiesības īstenošanu.

Lietas par tiesībām uz taisnīgu tiesu var iedalīt divās galvenās grupās, jo šīs tiesības ietver vairākus aspektus – institucionālo un procesuālo aspektu. Saistībā ar institucionālo aspektu varētu minēt, piemēram, lietas par tiesas neatkarību, bet ar procesuālo – lietas par tiesībām uz juridisko palīdzību, tiesībām tikt uzklautam un tiesībām uz pārsūdzību.⁵

Ļoti spilgts piemērs tieši institucionālā aspekta, respektīvi, tiesas neatkarības un objektivitātes, pārkāpumam ir tiesas gaita Laventa lietā, kā pēc tam Eiropas Cilvēktiesību tiesā nosprieda lietā “Lavents pret Latviju”⁶, tad minētās lietas tiesnese pārkāpa savu objektivitāti tiesas procesa gaitā, izsakoties par tiesas gaitu laikrakstos neobjektīvi. Pārkāpums bija saskatāms tajā, ka tiesnese bija Latvijas laikrakstos paziņojusi: “Piemēram, Lavents noliedz pat apsūdzības punktu par ieroča glabāšanu. Nu tad vienkārši pierādiet savu nevainīgumu, un viss.”⁷ Šajā gadījumā tika pārkāpts Cilvēku tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6. panta 2.punkts, kurā noteikts, ka ikviens, kas tiek apsūdzēts kriminālnoziedzumā, tiek uzskatīts par nevainīgu, kamēr viņa vaina netiek pierādīta saskaņā ar likumu.⁸ Kā arī tiesneses izteikums laikrakstam: “Es šobrīd nevaru pateikt, vai tiesas spriedums būs apsūdzošs vai daļēji attaisnojošs”⁹ autoram neliekas korekts, jo tas jau izsaka to, ka tiesnese izslēdz procesa gaitā iespēju attaisnot pilnībā, kas arī norāda uz to, ka šāds izteikums neatbilst tiesībām uz taisnīgu tiesu.

Analizējot Satversmes 92. panta pirmo teikumu, Satversmes tiesa ir atzinusi, ka tajā minētais jēdziens "taisnīga tiesa" ietver divus aspektus, proti, “taisnīga tiesa” kā neatkarīga tiesu varas institūcija, kas izskata lietu, un “taisnīga tiesa” kā pienācīgs, tiesiskai valstij atbilstošs process, kurā šī lieta tiek izskatīta. Satversmes 92. pants paredz valstij gan pienākumu izveidot attiecīgu tiesu institūciju sistēmu, gan arī pienākumu pieņemt procesuālās normas, atbilstoši

---

⁵ Čepāne.I, Tiesības uz taisnīgu tiesu kā pamattiesības. Jurista Vārds, 2005. nr.36. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/117420-tiesibas-uz-taisnigu-tiesu-ka-personas-pamattiesibas/> [aplūkots 20.04.2021]

⁶ ECT spriedums lietā “Lavents pret Latviju” // Latvijas Vēstnesis, 12.02.2003, Nr. 23(2788) Pieejams: <http://at.gov.lv/downloadetclawfile/441> [aplūkots 20.04.21]

⁷ turpat

⁸ Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Parakstīta Romā. 04.11.1950. [aplūkots 20.04.21]

⁹ ECT spriedums lietā “Lavents pret Latviju” // Latvijas Vēstnesis, 12.02.2003, Nr. 23(2788) Pieejams: <http://at.gov.lv/downloadetclawfile/441> [aplūkots 20.04.21]

kurām tiesa lietas izskatītu kārtībā, kas tad arī nodrošinātu šo lietu taisnīgu un objektīvu izspriešanu.¹⁰

Likuma “Par tiesu varu” 1.panta 1. daļa nosaka to, ka “Latvijas Republikā līdzās likumdošanas un izpildu varai pastāv neatkarīga tiesu vara”.¹¹ Pieņemot 1990. gada 4. maija deklarāciju “Par Latvijas Republikas pievienošanās starptautisko tiesību dokumentiem cilvēktiesību jautājumos”, Latvija pievienojās arī Apvienoto Nāciju Organizācijas noteiktajiem Tiesu varas neatkarības pamatprincipiem. Atbilstoši šiem principiem tiesu varas neatkarība ir jāgarantē valstij un tai jābūt nostiprinātai valsts konstitūcijā vai likumā. “Tiesu varai jāizlemj lietas bezpartijiski, pamatojoties uz faktiem un saskaņā ar likumu, bez jebkādiem ierobežojumiem, blakus ietekmēm, stimuliem, spiedieniem, iejaukšanās draudiem, tiešiem vai netiešiem, no jebkuras puses vai jebkāda iemesla pēc”.¹² Šāda pievienošanās viennozīmīgi norāda uz to, ka tiesu varas atzars ir neatkarīgs no citiem varas atzariem, un nav jautājumu par tiesu varas neatkarību.

2007. gada jūlijā Latvijas Universitātē norisinājās konference “Juridiskā ētika, reformas, caurspīdīgums”, kurā piedalījās ASV Augstākās tiesas tiesnesis Samujuels Elito, kurš norādīja trīs svarīgākos iemeslus, kādēļ tiesiskums jeb likuma vara ir svarīga demokrātiskā sabiedrībā. Likuma vara ir nosacījums fundamentālo cilvēka tiesību aizsardzībai, jo tikai tiesiska valsts garantē labu valsts pārvaldību un to, ka cilvēktiesības nepaliek tikai *uz papīra* un cilvēki likuma priekšā ir vienlīdzīgi. Kā nākamais iemesls ir tas, ka tiesiskums ir nepieciešams valsts ekonomiskajai attīstībai, jo cilvēka daba kā tāda necieš neskaidrību, tādēļ likumiem jābūt pietiekami skaidriem [...]. Un kā noslēdzošais no iemesliem ir tas, ka likuma vara nodrošina iekšējo mieru valstī, lai būtu sajūta, ka pret visiem vienāda attieksme un nav korupcijas [...].¹³

Autors darba izstrādāšanas laikā aicināja uz sarunu Zvērinātu advokātu Gvido Zemrībo (sk. 1. pielikumu). G. Zemrībo ir bijis Augstākās tiesas tiesnesis gandrīz trīsdesmit gadu, kā arī bijis pirmais atjaunotās Latvijas Republikas tiesas priekšsēdētājs. Sarunas laikā G. Zemrībo atklāja, ka viņam liekas nepieņemami tas, ka Kriminālprocesa likuma grozījumiem, kas stājās spēkā 2020. gada 6. jūlijā, tiek ierobežots pēdējā vārda ilgums, kā arī pēdējās runas saturs: “Es uzskatu, ka tas ir nepieļaujami, ka mūsu Saeima pieņem likuma grozījumus, lai panāktu, ka

---

¹⁰ Par Civilprocesa likuma 141.panta pirmās daļas, ciktāl tā neparedz tiesības iesniegt blakus sūdzību par lēmumu, ar ko apmierināts pieteikums par prasības nodrošināšanu, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91., 92. un 105.pantam: Latvijas republikas Satversmes tiesas 2010.gada 30.marta spriedums lietā Nr.2009-85-01. Secinājumu daļas 10.punkts. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=207497> [aplūkots 20.03.2021.]

¹¹ Latvijas Republikas likums Par tiesu varu. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/62847-par-tiesu-varu> [apskatīts 20.03.2021]

¹² Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums lietā nr. 2002-06-01. Secinājuma daļas 2.4 punkts. Pieejams: https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2002-06-01_Spriedums.pdf [aplūkots 20.03.2021]

¹³ Gailīte.D. Bezgalīga cīņa par tiesu varas spēku un godīgumu. Jurista Vārds, 2007. Nr.28 (481). Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/160130-bezgaliga-cina-par-tiesu-varas-speku-un-godigumu/> [aplūkots 03.04.21]

Lembergs tik gari nerunātu, lai ierobežotu viņa tiesības uz pēdējo vārdu. Pie tam tas likums jau attieksies ne tikai uz Lembergu. Sevišķi likums par to pēdējo vārdu. Gunārs Astra bija cilvēks, kas tika vairākkārt represēts un vairākkārt tika padomju laikā tiesāts. Par viņu nesen arī iznāca grāmata. 1980.gadu sākumā viņam bija drosme tiesnešiem pateikt acīs, ko viņš domā par padomju varu. Nevienam tiesnesim nebija tiesības viņu pārtraukt. Nedomāju, ka viņi ar lielu prieku klausījās, ko viņš teica. Saprotat, ka mēs sakām, ka mums ir demokrātiska valsts, mums pirmajā pantā Satversmē ir rakstīts, ka Latvija ir demokrātiska Republika. Mēs atņemam tās tiesības, kuras pat drūmajos padomju laikos bija tiesājamajam. Tas ir absolūti nepieņemami.” Darba autors ir līdzīgās domās par minēto situāciju ar Zemrībo kungu, jo, autoraprāt, minētie grozījumi nenorāda nekādus kritērijus, pēc kādiem tiks vērtēts, cik ilgi pēdējais vārds būs katrai no iesaistītajām personām. Pēc šādiem grozījumiem ir ļoti liela iespēja ka kādai no pusēm, iespējams, tiks dots mazāks laiks pēdējam vārdam, kas raisīs diskusijas taisnīgas tiesas virzienā. Pēc autora domām komunikācija šajā tiesas procesā ir ļoti svarīgs “atslēgas” elements, un, ja šāda komunikācija ar pēdējā vārda teikšanu tiek ierobežota, tad acīmredzami, ka šīs tiesības uz taisnu tiesu tiks ierobežotas, un pat, iespējams, kriminālprocesā iesaistītajām pusēm vienai vairāk kā otrai var tikt ierobežotas šīs tiesības uz taisnu tiesu.

Autors uzskata, ka, iespējams, šāds iepriekš minētais likuma grozījums nav īsti risinājums situācijai. Ja nopelniem bagāts tiesnesis uzskata, ka tas ir demokrātijas kritums, tad ir jāuzdod jautājums, vai likumdevējs korekti un adekvāti ir reaģējis uz šo situāciju, un vai tiešām nebija citu līdzekļu, lai šādu svarīgu posmu tiesas spriešanā, kā pēdējo vārdu, atstāt negrozītu.

1.2. Tiesneša un tiesas neatkarība

Garants taisnīgam tiesas spriedumam ir tiesneša objektivitāte un neatkarība, kā arī lietas risināšana taisnīgā tiesā. Lai lietu vara būtu taisnīga, ir nepieciešama tiesnešu neatkarība, kura ir iegūta caur valsts noteiktām garantijām. Tiesneša institucionālā un personiskā neatkarība, kā arī stingra padotība likumam rezultē taisnīgas tiesas spriedumu.

Būtisks aspekts taisnīguma nodrošināšanā ir neatkarīga tiesa un tiesneši. A. Endziņš ir teicis, ka prasība pēc neatkarīgas un stipras tiesu varas ir Latvijas Republikas Satversmes prasība, nevis ārvalstu ekspertu izdomājums vai atsevišķu ministru un politiķu kaprīze. Turklāt Satversmē tā ir noteikta, jo tiesas neatkarība un tiesneša īpašais statuss nav tikai tāpēc, ka kādam

tā labpatīk, bet gan tādēļ, ka tā ir absolūti nepieciešama demokrātiskas tiesiskas valsts sastāvdaļa.¹⁴

Satversmes 83.pantā ir noteikta tiesneša neatkarība. Tas garantē, ka tiesneši ir padoti vienīgi likumam un ir neatkarīgi. Satversmes 1.pantā, garantējot varas dalīšanu valstī, tiek garantēta arī tiesu varas neatkarība, jo tiek nodalīti trīs varas atzari. Tiesu varas faktiskā neatkarība no likumdošanas varas un izpildvaras ir arī garants pašu tiesnešu neatkarībai. Tiesu un tādējādi arī tiesnešu neatkarība ir nostiprināta vairākos spēkā esošos normatīvajos regulējumos.

Kā pirmo var minēt Satversmi un tās nodaļu "Tiesa", kura konstitucionāli garantē tiesneša neatkarību un neatceļamību. Tāpat likumā "Par tiesu varu" otrā nodaļa "Tiesu neatkarības principi un garantijas" garantē tiesnešiem amata pienākumu pildīšanai nepieciešamo tiesas respektēšanu un neiejaušanos tiesas spriešanā. Un jebkāda tiesneša ietekmēšana un iejaušanās tiesas spriešanā ir sodāma likumā noteiktajā kārtībā.¹⁵

Veicot Satversmes 83.panta satura analīzi, J.Briede tiesnešu neatkarību iedala trijos virzienos, kuri noteikti konstitūcijas pantā.¹⁶

Pirmkārt – tiesneša personīgā neatkarība jeb objektivitāte (tiesneša neieinteresētība lietas iznākumā).

Otrkārt – institucionālā tiesnešu neatkarība. Tiesu vara ir neatkarīga no likumdevēja varas un izpildvaras. Tādēļ izpildvara ne tikai nevar kontrolēt tiesu varu, bet arī nav pieļaujami jebkādi rīkojumi par to, kā būtu spriežama tiesa. Satversme ir noteikusi, ka arī pašas tiesas un ar tiesu varas realizāciju saistītu amatpersonu iejaušanās nav pieļaujama.¹⁷

Treškārt - neatkarība nozīmē tiesneša padotību likumam un tiesībām. "Padotība tiesībām nozīmē arī Satversmei un vispārējiem tiesību principiem atbilstošu rakstīto tiesību normu piemērošanu. Tas ietver pareizās tiesību normas atrašanu un atbilstošu interpretēšanu, intertemporālās un hierarhiskās piemērojamības izvērtēšanu, atbilstošās judikatūras izmantošanu, kā arī tiesību tālākveidošanu."¹⁸

Lai nodrošinātu un garantētu tiesu varas neatkarību, tai ir ne tikai jābūt noteiktai ar likumu, bet, kā norāda Eiropas Tiesnešu konsultatīvā padome, "katrai valstij ir jāizveido tieslietu padome vai cita, no likumdevēja un izpildvaras neatkarīga, institūcija ar plašām

¹⁴ Endziņš A. Tiesu sistēmas un politikas saskarsme ar dinamiku. Juristu vārds. 2002. Nr.-9 (242), 4.lpp.

¹⁵ Likums "Par tiesu varu". Pieejams <https://likumi.lv/doc.php?id=62847> [aplūkots 24.04.21.]

¹⁶ Sk.: Briede J. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VI nodaļa. Tiesa. VII nodaļa. Valsts kontrole. Autoru kolektīvs prof.R. Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: // Latvijas Vēstnesis, 2013, 57.-68.lpp.

¹⁷ Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums lietā 2001-06-01. Secinājumu daļas 2.4.punkts.

¹⁸ Briede J. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VI nodaļa. Tiesa. VII nodaļa. Valsts kontrole. Autoru kolektīvs prof.R. Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: // Latvijas Vēstnesis, 2013, 65.lpp.

pilnvarām visos jautājumos, kas attiecas uz tiesnešu statūtiem, kā arī uz tiesas institūciju organizāciju, darbību un tiesas tēlu veidošanu”.¹⁹ Latvijā tā ir likuma “Par tiesu varu” 13.¹ nodaļā noteiktā Tieslietu padome. Konstitucionālo tiesību teorijā pastāv viedoklis, ka tieši tiesu darba organizēšana ir viens no būtiskākajiem tiesnešu neatkarības garantiem.²⁰

Tiesnešu neatkarības nodrošināšana ir cieši saistīta ar visas sabiedrības konstitucionālo tiesību nodrošināšanu.²¹ Ir būtiski garantēt tiesnešiem neatkarību, lai valstī būtu nodrošinātas likumos noteiktās tiesības. Pats princips ietver sevī divus aspektus - tiesnešu procesuālo neatkarību un tiesnešu neatkarības nodrošināšanu caur tiesu varas atzaru kā neatkarīgu varas atzaru valstī.²² Kas nozīmē, ka tiesnesim ir jābūt pilnīgi neatkarīgam un neierobežotam, pildot tiesas spriešanas funkciju. Un balstoties uz varas dalīšanas principu, tiesu varai ir jābūt patstāvīgai un neatkarīgai.

Tiesneša neatkarību valsts garantē caur likumiem. Satversmes tiesa ir noteikusi, ka “tiesnešu neatkarība ir saistīta ar vairākām šādām garantijām: tiesneša amatā atrašanās garantijas (tiesnešu iecelšanas vai apstiprināšanas kārtība, iecelšanai nepieciešamā kvalifikācija, amata saglabāšanas garantijas, nosacījumi paaugstināšanai amatā un pārcelšanai citā amatā, pilnvaru apturēšanas un izbeigšanas nosacījumi), tiesneša neaizskaramība, finansiālā drošība (sociāla un materiāla rakstura garantijas), tiesneša institucionālā (administratīvā) neatkarība un tiesu varas faktiskā neatkarība no izpildvaras vai likumdevēja politiskās ietekmes. Visas šīs garantijas ir cieši saistītas, un, ja kaut viena no tām tiek nesamērīgi ierobežota, tad tiek pārkāpts tiesnešu neatkarības princips, un līdz ar to apdraudēta tiesas pamatfunkciju veikšana un cilvēka tiesību un brīvību nodrošināšana”.²³ Var secināt, ka, lai pilnībā tiktu nodrošināta tiesnešu neatkarība, ir nepieciešams īstenot vēl vairākas citas garantijas.

Tiesnešiem ir izveidota likumu sistēma. Kārtību, kādā tiesneši tiek iecelti savā amatā un kādām jābūt prasībām, lai ieņemtu šo amatu. Tādējādi tiek veidota sistēma, kura garantē, ka ikviens tiesnesis atbilst likumā noteiktajām prasībām, kvalifikācijai un valsts noteiktajiem kritērijiem. Šāda īpaša likumu sistēma ir nepieciešama, lai, izvēloties tiesnešu kandidātus un apstiprinot tos amatā, būtu pēc kā vadīties. Tādējādi visi tiesneši ir vienlīdzīgi vismaz minimālajās profesionālajās prasībās. Zinot, ka tiesneša kompetence un zināšanas tiek novērtētas, tas viņam ļauj pašizliedzīgi darīt savu darbu.

---

¹⁹ b.a. Tiesnešu pamatprincipi: Eiropas Tiesnešu konsultatīvās padomes secinājumi, 13.punkts. Jurista vārds, 2010. Nr. 52 (647), 13.lpp.

²⁰ Pleps J., Pastars E. Konstitucionālās tiesības. Rīga: // Latvijas Vēstnesis, 2004, 556.lpp.

²¹ Turpat 555.lpp.

²² Turpat 555.lpp.

²³ Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums lietā Nr. 2009-11-01, 8.2. punkts.

Viens no efektīgākajiem līdzekļiem, lai nodrošinātu tiesnešu neatkarību un objektivitāti, ir tiesneša neatceļamība, ja vien tiesneša uzvedība ir teicama.²⁴ Tiesneša neatceļamība aizsargā no dažādas patvaļas, kuras varētu rasties, ja kādai instancei būtu vara patvaļīgi atlaist tiesnešus. Arī tiesneša amatā iecelšanas kārtība ir svarīgs neatkarības pastāvēšanas noteikums, jo Satversmes 84.pants nosaka, ka tiesnešus amatā apstiprina Saeima un viņi ir neatceļami. Arī lai kļūtu par tiesneša amata kandidātu, personai ir jāatbilst likumā noteiktajām prasībām. Un šāda kārtība ir garants tam, ka tiesu spriež kompetenti tiesneši.

Likuma "Par tiesu varu" 13.pants nosaka, ka tiesneši ir neaizskarami. Šī norma, kura ir ietverta nodaļā par tiesas neatkarību, norāda, ka neaizskaramība ir daļa no neatkarības esamības priekšnoteikumiem. Šī neaizskaramība ir balstīta uz administratīvās, civilās un kriminālās atbildības atbrīvojumiem jeb imunitāti.

"Krimināllietu pret tiesnesi var ierosināt tikai Latvijas Republikas ģenerālprokurors. Tiesnesi nevar apcietināt un saukt pie kriminālatbildības bez Saeimas piekrišanas. Lēmumu par tiesneša apcietināšanu, piespiedu atvešanu, aizturēšanu vai pakļaušanu kratīšanai pieņem tam īpaši pilnvarots Augstākās Tiesas tiesnesis. Ja tiesnesis notverts smaga vai sevišķi smaga noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, lēmums par piespiedu atvešanu, aizturēšanu vai pakļaušanu kratīšanai nav nepieciešams, bet 24 stundu laikā par to ir jāinformē īpaši pilnvarotais Augstākās tiesas tiesnesis un ģenerālprokurors."²⁵

Kā vēl vienu no tiesnešu neatkarības garantijām var minēt finansiālo drošību. Satversmes tiesa ir noteikusi, ka "viena no tiesnešu neatkarības garantijām ir tiesneša finansiālā drošība. Konstitucionālajā doktrīnā norādīti vairāki tiesnešu finansiālās drošības aspekti, bet visās demokrātiskajās valstīs tiesnešu finansiālā drošība nepārprotami ir atzīta par vienu no būtiskākajiem tiesnešu neatkarības nodrošināšanas elementiem"²⁶. Lai nerastos dažādas situācijas, kurās uz tiesnesi var izdarīt spiedienu, finansiālā drošība tiesnesim ir vitāli nepieciešama. Ja tiesnesis ir finansiāli nodrošināts, viņš ir neatkarīgs, un tas izslēdz iespēju manipulēt ar tiesnesi tiesas spriešanas laikā.

Tiesnesim neapšaubāmi ir jābūt institucionāli jeb administratīvi neatkarīgam. Jābūt neatkarīgam arī no citu varu ietekmes. Tas neapšaubāmi nepieļauj citu varas atzaru iejaukšanos tiesas darbā. Tomēr nav tā, ka tiesnesis ir neaizskarams likuma priekšā. Tam ir izveidota īpaša sistēma. Latvijā to regulē Tiesnešu disciplinārās atbildības likums, kurš nosaka, par kādu

---

²⁴ Pleps J., Pastars E. Konstitucionālās tiesības. Rīga: // Latvijas Vēstnesis, 2004, 555.lpp.

²⁵ Likums "Par tiesu varu". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/62847-par-tiesu-varu> [aplūkots 24.04.21]

²⁶ Satversmes tiesas spriedums lietā Nr. 2009-11-01 Rīgā 2010. gada 18. janvārī. 8.2 punkts.

darbību veikšanu tiesnesi var saukt pie atbildības.²⁷ Tas nodrošina tiesu varas neatkarību no parlamenta un izpildvaras. Ar šīs institūcijas izveidi tiek nodrošināta tiesnešu administratīvā neatkarība.

Kā nākamo neatkarības nodrošinājumu noteikti jāmin cieņu. Par nepakļaušanos tiesai, izvairīšanos no ierašanās tiesā, tiesneša un tiesas piesēdētāja goda aizskaršanu sakarā ar tiesas spriešanu, kā arī par citām darbībām, ar kurām izrādīta necieņa pret tiesu, vainīgās personas sodāmas likumā noteiktajā kārtībā. Atbildība par necieņu pret tiesu ir noteikta likuma “Par tiesu varu” 12.pantā.²⁸

---

²⁷ Sīkāk sk.: Tiesnešu disciplinārās atbildības likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=57677> [aplūkots 23.04.21]

²⁸ Likums “Par tiesu varu”. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/62847-par-tiesu-varu> [aplūkots 24.04.21]

2. TIESU KOMUNIKĀCIJA AR SABIEDRĪBU

2.1. Tiesu komunikācijas ar sabiedrību jēdziens un nepieciešamība

Prasmīga komunikācija ir savstarpējās saprašanās atslēga, un kā zināms, tad savstarpēja saprašanās visbiežāk veicina uzticību. Komunikācija ir parādība, kas lielākajai daļai cilvēku šķiet pavisam ikdienišķa un pašsaprotama, iespējams tā iemesla dēļ bieži vien aizmirstam, kāda ir komunikācijas jēga savstarpējo attiecību veidošanā. Aplūkojot jēdzienu “komunikācija” vārdnīcā, var nonākt pie definīcijas – “komunikācija ir darbība, kurā notiek informācijas izplatīšana vai apmaiņa, izmantojot runu, rakstot izmantojot vienotus simbolus vai žestikulēt, izmantojot savstarpēji saprotamus žestus”.²⁹

No iepriekš minētā izriet, ka komunikācijas priekšnosacījums ir komunikācijas procesa dalībniekiem kopīgs zīmju jeb simbolu lietojums, piemēram, valoda, attēli, žesti, kas izriet no kultūras kopības un kopīgas pieredzes. Komunikācija notiek starp vismaz diviem reāliem vai iedomātiem komunikācijas procesa dalībniekiem. Ne vienmēr komunikācijas procesā būs tikai divi dalībnieki kā divi indivīdi, jo komunikācija var notikt arī organizāciju un sabiedrības līmenī, precīzāks iedalījums būtu - privātā, individuālā starppersonu (one-to-one), grupu (one-to-few), organizāciju un publiskā (one-to-many) komunikācija.³⁰ Pēc autora domām tiesu komunikācijā ir sastopami visi no minētajiem veidiem – tas varētu būt kā tiesneša savstarpēja komunikācija ar kādu konkrētu lietas dalībnieku tiesas sēdē, tiesneša komunikācija ar visiem lietas dalībniekiem tiesas sēdē, vai arī tiesas kā iestādes komunikācija ar visiem lietas dalībniekiem tiesas sēdes laikā – tomēr autors darbā uzsvāru liks uz tiesu, precīzāk, tiesneša komunikāciju ar sabiedrību.

Komunikācijas veidi atšķiras arī semiotiski, t.i., pēc izmantotajām zīmju sistēmām un medijiem: verbālā un neverbālā komunikācija, audio, vizuālā, audiovizuālā, tekstuālā, mediālā un tiešā. Neverbālā tiek lietota galvenokārt emocionālo stāvokļu vai nostāju un vērtējumu izteikšanai un ir pakļauta kultūrspecifiskām normām un noteikumiem, piem., dinamisko ķermeņa zīmju valoda (mīmika, žesti), arī nedzirdīgo zīmju valoda. Audio komunikācija ietver klusuma pauzes un vokālus elementus, kā intonācija, skaļums, balss frekvence, runas ātrums. Vizuālā komunikācija iekļauj vizuāli uztveramo, resp., acīmredzamo apkārtējās vides pieredzi, bet it īpaši attēlus. Audiovizuālajai komunikācijai raksturīga vienlaicīga akustiskā (resp. skaņas) un optiskā (resp. attēla) iedarbība. Tekstuālajā

²⁹ Oksfordas vārdnīca. <https://www.lexico.com/definition/communication> [aplūkots 23.03.21]

³⁰ Dimants A. "Komunikācija". Nacionālā enciklopēdija. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/6063> [aplūkots 23.03.21]

komunikācijā izmanto rakstīto valodu, kā arī mediālajā komunikācijā, atšķirībā no tiešās komunikācijas, kā starpnieks tiek lietots masu medijs.³¹

Komunikācijas praksē pamatā ir divi komunikācijas veidi: 1) lineārs vienvirziena informācijas, signālu, datu, ideju, emociju utt. pārneses process, 2) divpusēji vai daudzpusēji atgriezenisks saziņas, saprašanās un saskarsmes process, kurā notiek cirkulāra sociālā mijiedarbība un kura dalībniekiem piemīt kopīga jēga.³² Pēc autora domām tiesu komunikācijas mērķis ir celt tautas uzticību tiesu varai, kā arī pēc iespējas labāku padarīt tiesas reputāciju sabiedrības acīs. Tā kā iepriekš minētais ir tieši šī atgriezeniskā saite no sabiedrības, tad tiesa vairāk izmanto šo daudzpusējo atgriezeniskās saprašanās procesu, taču tas neizslēdz vienvirziena komunikācijas procesa izmantošanu, kuras pamatā kā informācijas nesēji tiek izmantoti masu plašsaziņas līdzekļi, visbiežāk drukātās preses, televīzijas vai radio formātā.

Komunikācijas galvenais mērķis ir informāciju nogādāt īstajam adresātam pēc iespējas precīzāku, un precīzāk nozīmētu to, ka informācija sasniegtu savu adresātu tāda, kā tā bijusi sākotnējā avotā, piemēram, tiesas spriedumā. Tāpat arī svarīgi šo informāciju ir nogādāt efektīvi, lai adresāts šo informāciju saprastu un tā būtu viegli uztverama arī cilvēkiem, kas ikdienā nesaskaras ar tiesas nolēmumiem vai spriedumiem.

Demokrātiskas valsts pastāvēšanai būtiski, lai līdztekus tiesas spriešanas funkcijai tiesas realizētu komunikāciju ar sabiedrību. Tiesas komunikācija ar sabiedrību ir ne vien tiesība, bet šī brīža valsts pastāvēšanas un attīstības stadijā tiesas pienākums, kas vērsts uz demokrātijas vērtību aizsardzību. Komunikācijā ar sabiedrību un sabiedrības viedokļa veidošanā izmantojama un būtiska ir gan monologa, gan dialoga forma.³³ Tādējādi praktiski katrs tiesas spriedums un katrs tiesneša komentārs par spriedumu savā ziņā ir komunikācija ar sabiedrību, taču tiesu varai ir svarīgi tas, ka sabiedrībā nerodas šaubas par tiesu varu un ka tā pilnībā uzticas tiesu varai. Pēc Eiropas Komisijas pasūtījuma standarta Eiroparometra pētījumus par sabiedrības viedokli Eiropas Savienībā veic divas reizes gadā.³⁴ Skatot šos Eiroparometra pētījumus 2018.gadā (Standarta Eiroparometrs 90),³⁵ autors secina, ka, salīdzinot aptaujas rezultātus, kur tika aptaujāti aptuveni 1000 respondentu katrā no Baltijas valstīm, nacionālajai

---

³¹ Dimants A. "Komunikācija". Nacionālā enciklopēdija. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/6063> [aplūkots 23.03.21]

³² turpat

³³ B.a. Sabiedriskā viedokļa ietekme uz tiesnešiem un tiesu sistēmu kopumā. Jurista Vārds 2018. Nr. 6 (1012) 28.lpp.]

³⁴ Uzticības līmenis medijiem un institūcijām Baltijā 2019. gadā. Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/312475-uzticibas-limenis-medijiem-un-institucijam-baltija-2019-gada-2020> [aplūkots 20.03.2021]

³⁵Public Opinion. Standart Eurobarometer 90. Pieejams: <https://ec.europa.eu/comfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/STANDARD/yearFrom/1974/yearTo/2019/surveyKy/2215> [aplūkots 20.03.2021]

tieslietu sistēmai Latvijā uzticas 32%, neuzticas 50% un nav viedokļa 18%, kas ir zemākais rādītājs Baltijas valstīs, jo Lietuvas (uzticas 49%, neuzticas 43% un nav viedokļa 8%) un Igaunijas uzticības līmenis nacionālajai tieslietu sistēmai (uzticas 61%, neuzticas 26% un nav viedokļa 13%)³⁶ ir manāmi augstāks nekā Latvijai. Autoram apskatot Eirobarometra pētījumus 2019.gadā (Standarta Eirobarometrs 92),³⁷ tika secināts, ka iedzīvotāju uzticības līmenis Nacionālajai tieslietu sistēmai ir gada laikā kāpis, jo pēc 2019. gada rezultātiem no aptaujātajiem respondentiem tiesu varai uzticas 37%, kamēr tie paši 50% vēl tiesu varai neuzticas, taču 13% respondentu nebija viedokļa.³⁸ Tomēr, salīdzinot ar citām Baltijas valstīm, statistikas dati rāda, ka joprojām Latvijas iedzīvotāji nacionālajai tieslietu sistēmai uzticas mazāk nekā Lietuvā (uzticas 43%, neuzticas 49% un nav viedokļa 8%) un Igaunijā (uzticas 63%, neuzticas 24% un nav viedokļa 13%)³⁹ . No minētajiem datiem tiek secināts, ka mūsu valstī pietrūkst sabiedrības uzticības tiesu varai. Ir vairākas iespējas, kā panākt šo uzticības uzlabošanu. Piemēram, ir nepieciešami pamatoti un tiesiski tiesu nolēmumi, kuri ir pilnīgi skaidri saprotami visai sabiedrībai, ne tikai konkrētā procesa dalībniekiem. Autors uzskata, ka šobrīd tieši uzticība tiesu varai ir pamatojama uz to, kā informāciju par tiesvedību saņem lielākā daļa sabiedrības, respektīvi, kā tā tiek atspoguļota medijos. Liela sabiedrības daļa par valstij svarīgām tiesvedībām uzzina, izmantojot mediju starpniecību, un tas, pēc autora domām, nav pareizi, jo medijam ir ekskluzīva iespēja šo informāciju sabiedrībai pasniegt no sava skata punkta. Tas nozīmē ne tikai ietvert pareizo informāciju, bet no lietas konteksta *izvilkt* negatīvāku informāciju un, pavisam nedaudz kaut ko noklusējot, var mainīties būtība, kādā veidolā to saņem sabiedrība. Latvijas tautas uzticības līmenis tiesu varai ir zems, kas nozīmē, ka tauta nav īsti pārliecināta vai arī neizprot, kā notiek savstarpēja komunikācija tiesu varai ar sabiedrību. Kā iespējama iemesls varētu būt tas, ka cilvēkam, kas mēģina šo informāciju uztvert, nav skaidrības par to, kā šāds tiesas spriedums būtu analizējams vai izprotams. Tādā gadījumā kā komunikācijas vedējs nāk mediji, kas saprotami mēģina šos tautai svarīgos spriedumus iztulkot visiem saprotamā tekstā, taču, iespējams, medijs nespēj pildīt savu lomu sabiedrības interesēs. Galvenais iemesls tam varētu būt mediju nepietiekama izglītība, kā arī neizpratne tieši par tiesu darbu. Ja medijs pats neprot iztulkot šo spriedumu un pats to neizprot, tad arī tas nespēj šo ziņu nogādāt tautai. Mediju kvalitāti veido to personu tiesiskā apziņa un

---

³⁶ Public Opinion. Standart Eurobarometer 90. Pieejams:

<https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/STANDARD/yearFrom/1974/yearTo/2019/surveyKy/2215> [aplūkots 20.03.2021]

³⁷ Public Opinion. Standart Eurobarometer 92. Pieejams:

<https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/STANDARD/yearFrom/1974/yearTo/2019/surveyKy/2255> [aplūkots 20.03.2021]

³⁸ turpat

³⁹ turpat

juridiskā kultūra, kuras veido medijus, un to persona tiesiskā apziņa un juridiskā kultūra, kuras ziņo par sabiedriski nozīmīgiem notikumiem un arī pārkāpumiem, nebaidoties par sekām.⁴⁰

Autors Zemrībo kungam sarunā uzdeva jautājumu, vai viņaprāt mediji informāciju atspoguļo pareizi vai arī mēdz to sagrozīt, vai pateikt nepilnīgi. Zemrībo kungs atbildēja pavisam vienkārši: "Jūs saprotat, ja jūs rakstāt par kaut ko, tad jums ir jāzina tā tēma. Kaut vai teiksim *griež ausīs*, ka mediji saka, ka tiesa nolēma Lembergam *iedot* cik tur tos gadus – nolēma ar lēmumu. Citi atkal saka, ka tiesa nosprieda atlikt lietas izskatīšanu uz pus gadu. Rakstītājs pat nezina starpību starp lēmumu un spriedumu. Elementārs jautājums it kā". Tāpat arī turpinot sarunu par medijiem un to ietekmi uz sabiedrības domu par tiesām, Zemrībo kungs norādīja to, ka ne vienmēr masu mediji ir objektīvi un neieinteresēti. Bieži vien šādiem informācijas līdzekļiem ir īpašnieki, kuriem ir savas intereses. Kā piemērs tika minēts "Neatkarīgā Avīze", kura, pēc G.Zemrībo domām, sastāv principā no labiem žurnālistiem, tomēr šī avīze tiek dēvēta par "Lemberga Avīzi", un līdz ar to, protams, šī avīze aizstāvēja Lembergu ar viņu saistītos jautājumos. Zemrībo kungs, turpinot par medijiem, atklāja: "Atceros, man bija tāds gadījums, man bija ļoti labs kontakts ar amerikāņu juristiem. Toreiz biju Amerikā un mēs diskutējām par kaut kādiem juridiskiem jautājumiem ar amerikāņu tiesnešiem. Skaidri neatceros jautājumu, bet es saku, ka pie jums ir tā un tas izsaka zināmas šaubas, piemēram, tādā lietā. Un man pretī prasa, kā es to zinu par to lietu, un atbildēju, ka es avīzē lasīju. Visi amerikāņi smējās kā kutināti. Saproti, ka to, kas avīzēs rakstīts, nevar ņemt par pilnu. Diemžēl tā tas ir. Bieži vien līdz ar to cilvēki pa vienu ausi kaut ko dzird, un tā. Protams, tāpēc ir svarīgi, lai rakstītāji zinātu to matēriju, par ko viņi raksta. Es jau nesaku, ka tā ir visiem žurnālistiem. Tajā pašā "Neatkarīgajā Avīzē" bija ļoti labi žurnālisti. Viņi mani intervēja par citiem jautājumiem, par prezidenta ievēlēšanas kārtību. Un tiesām, cepuri nost! Informācija ir ļoti nosacīta, bet, protams, neņemt vērā viedokli nevar, jo tas ir sabiedrības viedoklis, un tā jau veidojas tā uzticība tiesnesim."

Ja medijs pilda savu lomu un uzdevumu sabiedrības interesēs (in the public interest), medijs nebūs un nevar būt apdraudējums valsts varai un nacionālajai drošībai. Tiesām sabiedrības uzmanības piesaistīšana nav pašmērķis, bet nevar atstāt bez ievērības mediju vēlmi pašiem izraudzīties runas personas. Tiesas runas personu izvēli un laiku, kad komunicēt, nedrīkst atstāt tikai mediju ieskatam, jo tas var novest pie manipulēšanas ar sabiedrisko domu.⁴¹

---

⁴⁰ B.a. Sabiedriskā viedokļa ietekme uz tiesnešiem un tiesu sistēmu kopumā. Jurista Vārds 2018. Nr. 6 (1012) 29.lpp.] Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/272164-sabiedriska-viedokla-ietekme-uz-tiesnesiem-un-tiesu-sistemu-kopuma/> [aplūkots 25.03.21]

⁴¹ turpat

2.2. Tiesu komunikācija ar sabiedrību un veidi

Tiesas sēde ar tiesnesi, kurš spriež tiesu, - tas ir veids, ko cilvēki ilgu laiku uzskata kā pirmo lietu, kas saistās ar tiesu komunikāciju. Tomēr jāsaprot tas, ka ne visiem cilvēkiem dzīves laikā nākas ierasties uz tiesu un šādu komunikāciju izjust. Tas ir tikai loģiski, ka cilvēkam nav primāras vēlmes būt tiesātam vai būt cietušajam, vai liecināt par kādu nodarījumu. No tā var izsecināt to, ka, lai uzrunātu sabiedrības daļu, kas nav šo ierobežoto cilvēku skaitā, kas ir bijuši tiesas sēdē un šo komunikāciju izjutuši, nākas izmantot citus līdzekļus. Sabiedrībai vienmēr ir interesējies, kas notiek valstī un kā strādā tiesa noteiktās lietās, un kā notiek lietas virzība. Tas ir galvenais šīs komunikācijas mērķis, lai sabiedrības loceklis zinātu, ka viņam ir uz ko paļauties gadījumā, kad šim sabiedrības loceklim būtu nepieciešama palīdzība. Tāpēc droši var teikt, ka sabiedrībai ir svarīga šī tiesas ārējā komunikācija, lai būtu informācija, kas notiek ar sabiedrībā svarīgām lietām, kā tās tiek atrisinātas, kādas ir kļūdas un ko tiesa darīs, lai šīs kļūdas neatkārtotos.

Visbiežāk izmantotais komunikācijas veids ar sabiedrību ir tiesneša komunikācija ar procesā iesaistītajām personām. Šajā komunikācijas gadījumā ir svarīgi nošķirt to, kad tiesnesis komunicē ar sabiedrību kā tiesnesis, vai arī kad tiesnesis komunicē kā institūcija – tiesa. Kā jau minēju iepriekš, tad šī komunikācija ir tikai ar noteiktu sabiedrības daļu, respektīvi, daļu, kuri ir lietas dalībnieki. Kā tiesnešu uzvedības Bangaloras principu 2. vērtība ir norādīta objektivitāte. Tiesnesim šī objektivitāte ir jānodrošina. Objektivitātes principa piemērošanas 2.2 punkts nosaka, ka tiesnesis nodrošina, ka viņa rīcība – gan tiesā, gan ārpus tiesas – veicina un nostiprina sabiedrības, juristu un tiesvedības dalībnieku uzticēšanos tiesneša un tiesu sistēmas objektivitātei.⁴² Tāpat arī Latvijas tiesnešu 2021.gada 2. februārī pieņemtajā jaunajā Tiesnešu ētikas kodeksā noteikts, ka tiesnesis, gan veicot amata pienākumus, gan darbojoties ārpus tiem, rīkojas tā, lai veicinātu sabiedrības uzticēšanos tiesu varai.⁴³ Tādējādi ir skaidrs, ka tiesnesis ir persona, kas veido galveno tēlu tieši komunikācijā ar sabiedrību. Līdz ar šo svarīgo tēlu tiesneši ir tie, ar kuriem saista šo tiesas sistēmas skatu kopumā. Tiesnesis ir pakļauts pastāvīgai sabiedrības uzmanībai, tādēļ viņam jāpieņem tādi uzvedības ierobežojumi, kas jebkurai citai personai varētu šķist apgrūtināši. Aizliegums neatbilstoši uzvesties attiecas gan uz tiesneša profesionālo darbību, gan uz privāto dzīvi.⁴⁴

---

⁴² Tiesnešu uzvedības Bangaloras principi. Parakstīts Hāgā 25.11.2002.,26.11.2002. Pieejams: https://www.tiesas.lv/Media/Default/Tiesne%C5%A1u%20%C4%93tikas%20komisijas%20n/Tiesnesu_etikas_Bangaloras_principi.doc [aplūkots 20.04.21]

⁴³ Latvijas tiesnešu ētikas kodekss. Pieejams: <http://www.tiesas.lv/normativie-akti-3> [aplūkots 21.04.21]

⁴⁴ turpat

Vācijas Civilprocesa likuma komentāros norādīts uz šādiem tiesas procesa vadīšanas gadījumiem, kuri būtu saistāmi ar tiesneša empātijas elementiem un kuru gadījumā tiesneša rīcība jau rada pamatotas šaubas par viņa objektivitāti (Baumbach 2008: 42):

- 1) nepatika;
- 2) izturēšanās;

Piemēram, tiesnesis izsakās, ka:

- a) viņš lietu uzskata par pilnīgi bezjēdzīgu vai lietas dalībnieka izteikumus par pilnīgu nejēdzību;
- b) tam nav laika tādiem sīkumiem;
- c) lietu uztver personīgi;
- d) es to iegaumēšu;
- e) tam neinteresē, ko noteic likums;
- f) lietas dalībnieka piezīme ir atzīstama par pietiekoši brīnumainu;
- g) tiesnesis uzklie dz lietas dalībniekam, ka reiz nu tam pietiek;
- h) uz lietas dalībnieka vaicājumu par lietas iznākumu, tiesnesis norāda, ka „Jūs pabrīnīsieties”.

Pie izturēšanās pieskaitāma arī ķermeņa valoda, mīmika.

- 3) apvainošana;
- 4) lietas dalībnieka konsultēšana (ex parte sarunas);
- 5) īpaši īso procesuālo termiņu noteikšana;
- 6) procesuālo tiesību izmantošanas kārtības atšķirīga noteikšana;
- 7) padomi lietas dalībniekiem, tiesību jautājumu iztirzāšana
- 8) izlīguma meklēšana.⁴⁵

Tomēr tiesnesis nodrošina kārtību tiesas sēdes laikā, ir pacietīgs, cieņas pilns un pieklājīgs pret procesa dalībniekiem un citiem, ar kuriem tiesnesis saskaras, veicot savus amata pienākumus. Tiesnesis pieprasa tādu pašu uzvedību no procesa dalībniekiem, tiesas darbiniekiem un citām personām, kas pakļautas tiesneša vadībai vai kontrolei.⁴⁶

Protams, tiesnesis ir galvenais uzticības līmeņa turētājs, taču ne vienmēr tas nozīmē, ka pēc lietu izskatīšanas un sprieduma tiesnesim būtu jāstāsta sava motivācija, kāpēc spriedums ir tieši tāds, kā tas ir. Šīs tiesības tiesnesim tiek aizsargātas ar tiesneša neatkarību. Neatkarīga, tikai likumam padota tiesu vara ir neatņemama demokrātiskas sabiedrības sastāvdaļa. Tiesneša

---

⁴⁵ Matjušina R. Tiesneša empātija kā viens no tiesas objektivitātes kritērijiem. Pieejams: http://www.dukonference.lv/files/proceedings_of_conf/53konf/tiesibas/Matjusina.pdf [aplūkots 21.04.21]

⁴⁶ Latvijas tiesnešu ētikas kodekss. Pieejams: <http://www.tiesas.lv/normativie-akti-3> [aplūkots 21.04.21]

neatkarība ir priekšnoteikums tiesiskumam un viena no taisnīgas tiesas pamatgarantijām. Tiesneša neatkarība nozīmē gan institucionālu neatkarību, kad tiesnesis ir neatkarīgs no citiem valsts varas atzariem, gan individuālu neatkarību, kad tiesnesis ir neatkarīgs no procesa dalībniekiem, sabiedrības kopumā un citas ietekmes.⁴⁷ Tiesneši var izteikt savu viedokli kā indivīdi, bet tomēr ar labi zināmiem ierobežojumiem. Tiesnešiem nav atļauts runāt par notiekošajām lietām vai lietām, ar kurām viņi ir saistīti. Taču tiesneši drīkst runāt par vispārīgiem jautājumiem, piemēram, par jauniem tiesību aktiem vai tamlīdzīgi. Praksē Serbijā ir labi tiesnešu sarunu piemēri plašsaziņu līdzekļos par vispārējas nozīmes jautājumiem, piemēram, par notiesāšanas politiku, par brīvības atņemšanu, par prokuroru lomu un tiesu ierobežojumiem, varas dalīšanu vai taisnīgas tiesas principiem.⁴⁸ Sarunā ar bijušo Augstākās tiesas tiesnesi Gvido Zemrībo par tiesu komunikāciju ar sabiedrību, Zemrībo kungs izteicās, ka viņš nepiekrīt, ka tiesnešiem dažkārt priekš šī kontakta ar sabiedrību būtu jāskaidro savu spriedumu: “Es personīgi uzskatu, ka tiesnesis ir neatkarīgs, un to no viņa neviens nevar prasīt. To viņa spriedumu var pārsūdzēt. Tad jau redzēs, ko augstākā instance pateiks par šo spriedumu. Tāpēc es piekrītu, ka tiesā var būt tiesneša palīgs vai kaut kāda speciāla persona, kura kontaktējas ar sabiedrību un izskaidro šo spriedumu.” Autors piekrīt Zemrībo kunga izteikumam, ka tiesā var būt kāds tiesneša palīgs vai speciāla persona, kura sabiedrībai izskaidro šo spriedumu, tomēr būtu svarīgi, ka šādai “runas personai” būtu iemaņas komunikācijā ar presi vai medijiem. Tas nozīmē, ka, ja persona būtu studējusi komunikācijas, tad produktīvi spētu komunicēt ar dažādiem medijiem, taču, lai atšķirtos no tiesnešu un preses komunikācijas, tad būtu nepieciešams, lai šādai runas personai būtu arī juridiskas zināšanas, lai persona pati varētu izprast lietas vai sprieduma būtību, pirms atbild uz jautājumiem par lietu. 2011. gadā Eiropas Tieslietu padomju tīkla ziņojumā ir aplūkots un piedāvāts variants par runas personu iecelšanu.⁴⁹ Pētījuma sākumā ir iekļauts jautājums, vai tiešām tā ticība, ko visi tik ļoti ir iecienījuši, ka tiesa komunicē tikai caur spriedumiem, ir vēl joprojām pareiza, īpaši, ja mediji mēdz dezinformēt sabiedrību? Ziņojuma mērķis ir atspēkot šādu pieņēmumu, jo sabiedrībai ir tiesības būt informētai pareizi par tieslietu sistēmas funkcionēšanu un tiesību sistēmu.

---

⁴⁷ Latvijas tiesnešu ētikas kodekss. Pieejams: <http://www.tiesas.lv/normativie-akti-3> [aplūkots 21.04.21]

⁴⁸ Dacic Dragicevic R. Communication strategies. European Court of Human Rights seminar the Authority of the Judiciary, 26 January, 2018. Pieejams: https://www.echr.coe.int/Documents/Speech_20180126_Dragicevic-Dacic_JY_ENG.pdf [aplūkots 22.04.21]

⁴⁹ European Network of Councils for the Judiciary (ENCJ), ‘Justice, Society and the Media. Report 2011-2012’ (ENCJ, 2012) Pieejams: www.ency.eu/images/stories/pdf/GA/Dublin/encj_report_justice_society_media_def.pdf [aplūkots 22.04.21]

Ziņojums ir balstīts uz Hāgas tikšanās laikā (15.-16. septembrī 2011. gadā) uzdotajiem jautājumiem un uz diskusijām un secinājumiem no sanāksmēm Barselonā (9. decembrī 2011. gadā), Hāgā (9.-10. februārī 2012. gadā) un Romā (19. martā 2012. gadā).⁵⁰

Analizējot minēto ziņojumu,⁵¹ autors atklāja, ka šī ziņojuma galvenais uzsvars tiek likts uz vairākiem punktiem:

- runas personas, kas izsakās tiesas vārdā : preses tiesneši un komunikācijas padomnieki;
- skaņas un video ieraksti tiesas zālē un sociālo tīklu lietojums;
- spriedumu publicēšana interneta vidē;
- preses vadlīnijas;
- tiesu varas proaktīva pieeja medijiem.

Jau daudzās Eiropas savienības valstīs piekropj šādu runas personu modeli. Protams, ir valstis, kā Latvija, kur šī runas persona ir tiesnesis pats, kas izsakās par kādu lietu, taču ir valstis, kā Austrija, Dānija, Nīderlande, Anglija u.c., kurās ir Preses Tiesnesis, kurš ir sagatavots tieši komunikācijai ar sabiedrību un kurš šo komunikāciju vada, kā arī ir valstis, kā, piemēram, Turcija, kur šo komunikāciju vada prokurors. Anglijā un Velsā šos preses tiesnešus trenē mediju konsultants, un šāda veida saskarsme šiem preses tiesnešiem un mediju konsultantiem ir katru gadu, lai atsvaidzinātu zināšanas, un šie treniņi iekļauj arī, piemēram, dienu nacionālajā televīzijā vai dienu radio studijā. Tiek iedots scenārijs, pēc kura šie tiesneši tiek intervēti, un šos interviju rezultātus pēc tam šie preses tiesneši ar mediju konsultantiem analizē, lai noskaidrotu, kādas kļūdas tiek pieļautas.

Autoraprāt, šāds treniņš tiesnešiem, sadarbojoties ar medijiem, izslēdz iespēju, ka tiesnesis intervijā, atbildot uz jautājumiem, pieļaus rupjas kļūdas un ka sabiedrībai būs vieglāk izprast šo tiesneša komunikāciju no savas puses. Šajā ziņojumā kā rekomendācija ir ieteikts visām valstīm attīstīt un izmantot sistēmu tieši ar šo runas personu kā preses tiesnesi vai komunikācijas padomniekiem, lai sabiedrībai saprotamā valodā un, pielietojot sociālās un mediju prasmes, paustu informāciju. Ziņojumā arī tiek norādītas šādas runas personas pienākumi un atbildība, kā, piemēram, informēt un parādīt pareizu virzienu presei par likumiem un kārtību, izskaidrot sabiedrībai spriedumu un nolēmumu raksturu un tā vajadzīgo iedarbību, sekot medijiem un reaģēt uz tiem, izmantojot sociālos tīklus un citas vietnes, kā arī attīstīt kontaktus ar plašsaziņas līdzekļiem, atbilstošiem profesionāļiem, struktūras speciālistiem un akadēmiskām iestādēm.

Kā nākamais ziņojuma punkts tika minēs audio un video ierakstīšana tiesas sēdē. Autoraprāt, COVID-19 pandēmijas laikā, Latvijas tiesu vara šos līdzekļus pielieto arvien biežāk,

---

⁵⁰ European Network of Councils for the Judiciary (ENCJ), 'Justice, Society and the Media. Report 2011-2012' (ENCJ, 2012) Pieejams: www.encj.eu/images/stories/pdf/GA/Dublin/encj_report_justice_society_media_def.pdf [aplūkots 22.04.21]

⁵¹ Turpat.

kas ir ļoti labs rādītājs. Kā uzteicams piemērs ir Satversmes tiesas sēžu translācija tiešraidē. Jebkuram interesentam, kurš vēlas papildināt savas zināšanas vai vienkārši uzzināt, kā izskata lietas Satversmes tiesa, tad šobrīd ir šāds tiešraides risinājums pieejams, kā arī tiesas sēdes saglabājas arhīvā, kurā sēdes var noskatīties jebkurā sev ērtā laikā. Kā izriet no iepriekš minētā ziņojuma, tad Austrijā tiesas sēdes apraide ir aizliegta, taču sevišķos gadījumos ir pieļaujama ar prezidenta apstiprinājumu.

Autoraprāt, viena no svarīgākajām daļām ziņojumā ir par sociālo tīklu pielietojumu tiesu sistēmā. Šie sociālie tīkli mūsdienās ir tā vieta, kurā visbiežāk sabiedrība veido komunikāciju. Lai arī tā būtu sporta komanda, kura nodod kādu vēsti faniem, vai kāda iestāde, kas sava pakalpojuma saņēmējiem nodod svarīgu informāciju, un šādus piemērus var saukt daudz, tomēr, lai arī kā, tad sociālie tīkli ir svarīga sastāvdaļa mūsdienu komunikācijā. Tiesu sistēmā sociālie tīkli, pareizi tos pielietojot, var dot ļoti lielu pienesumu komunikācijai, kā arī tieši sabiedrības uzticības veicināšanu tieslietu sistēmai. Sociālie tīkli piedāvā tiesu sistēmai sadarboties ar sabiedrību caurredzamāk un nodot svarīgu ziņu sabiedrībai ātrāk. Vairākās valstīs tiesu sistēma ir sākusi lietot sociālos tīklus, arī Latvijā Satversmes tiesai, kā arī Augstākās tiesas senātam ir izveidoti sociālo tīklu konti, caur kuriem tiek veikta nozīmīga komunikācija. Tāpat arī Norvēģijā ir tiesas, kurām ir Facebook vai Twitter konti. Oslo 2011. gada 22. jūlijā notika nežēlīgs terorakts⁵², arī tad Oslo apgabala tiesa izmantoja sociālos tīklus, lai informētu starptautiskos medijus par Oslo terorakta lietu.

Kā novērots, tad pēdējā laikā arī individuāli tiesneši vai citu tiesu sistēmas darbinieki izveido savus sociālo tīklu kontus, tomēr, kā ziņojumā atzina Eiropas Tieslietu padomju tīkls, tad nedrīkst tiesnešiem un citiem tiesu sistēmas darbiniekiem aizliegt lietot sociālos tīklus savā privātajā dzīvē, tomēr tiesnešiem ir jāatceras, ka tie veido priekšzīmi sabiedrībai, un lai arī nav iespējams tiesnešiem aizliegt viņu runas brīvību, taču jāatceras, ka arī tiesnešu uzvedībai sociālajos tīklos ir jāatbilst tiesneša ētikas standartiem. Ziņojuma ietvaros Eiropas Tieslietu padomju tīkls kā ieteikumu minēja, ka atsevišķiem tiesnešiem, kuri ir tajā skaitā, kas izmanto privātus sociālos tīklus, ir arī jāievēro vispārējos tiesneša ētikas kodeksus, un arī par pārkāpumiem, ko tiesnesis izdara sociālajos tīklos, var tikt sodīts ar disciplinārbildību, kā arī tiesnešiem ieteikts izmantot augstākos konfidencialitātes iestatījumus sociālajos tīklos.

Tāpat arī Eiropas Tieslietu padomju tīkla ziņojumā minēts, ka lielākā daļa no valstīm, ko šī padome ir aptaujājusi, pauž nepieciešamību pēc proaktīvas plašsaziņas līdzekļu pieejas. Taču ir arī valstis, kuras ir ieturētas pret šādu komunikāciju un apšaubā, vai tiesu varai ir jāuzņemas iniciatīva saziņā ar plašsaziņas līdzekļiem. Taču autors uzskata, ka šāda proaktīva sadarbība ar medijiem ir iespēja uzlabot tiesu varas tēlu sabiedrības acīs, kā arī jau šo iepriekš minēto sabiedrības viedokli

---

⁵² B.a.Terors Norvēģijā. Gājuši bojā vismaz 76 cilvēki. Pieejams: <https://www.tvnet.lv/5350697/terors-norveģija-gajusi-boja-vismaz-76-cilveki> [aplūkots 22.04.2021.]

par tiesu varu. Tieši šie raksti un ziņojumi rakstiskajā presē, radio un televīzijā ir tie, kas nodod šīs ziņas sabiedrībai, un prese ir kā starpnieks starp tiesu varu un plašāko sadarbību. No tā izriet, ka pašsaprotami ir tas, ka, ja šī sadarbība klibo vai nefunkcionē, kā tai vajadzētu strādāt, tad sabiedrībai šie tiesas spriedumi un lēmumi nav tik pārredzami, kā tam vajadzētu būt, kā arī trūkst izpratnes par tiesu varu un pārlicību par to. Autoraprāt, no šīs ziņojuma daļas par mediju proaktīvo sadarbību ar tiesu varu izriet tas, ka no tā ir atkarīga šī tiesu sistēmas caurredzamība un uzticība tai.

Kopumā ziņojuma noslēgumā ir iekļautas septiņas rekomendācijas, kuras ir vērstas uz Eiropas tiesu sistēmas komunikāciju attīstību:

- visām valstīm izstrādāt un attīstīt sistēmu, lai tiesu sistēmā būtu runas persona, kas var būt kā preses tiesnesis vai komunikācijas padomnieki, lai tie būtu ar labām zināšanām par tieslietu sistēmu, lai informētu sabiedrību viņiem saprotamā valodā par notiekošo, kā arī lai šīm personām būtu medija un komunikācijas iemaņas;
- atļaut video un audio ierakstus tiesas zālēs tiktāl, kamēr tiesnesim būtu pilna kontrole, kad pārtraukt ierakstu pēc nepieciešamības;
- tiek ieteikts izstrādāt vadlīnijas, kas nosaka viedierīču un citu komunikāciju ierīču izmantošanas robežas tiesas zālē;
- sociālajiem tīkliem ir ieteicams izstrādāt stratēģiju un iekļaut mērķauditoriju un mērķus katram sociālo tīklu pielietojumam;
- katrai valstij vajadzētu izstrādāt mājaslapu, par kuru ir atbildīga tieslietu padome vai tiesu administrācija, lai šajās mājaslapās būtu iekļauta informācija preseī, sabiedrībai, kā arī pilnībā jebkuram pieejamu datu bāzi ar spriedumiem;
- ieteicams izstrādāt vadlīnijas tiesu komunikācijai ar medijiem, kas tiktu plānotas jau ar tālredzīgu stratēģiju un mērķiem;
- visām Eiropas valstīm būtu nepieciešams izstrādāt proaktīvu mediju pieeju. Šai pieejai būtu jābūt mērķētai uz individuālām tiesas lietām, kā arī uz visu tiesu sistēmu kopumā.

Salīdzinot šos ieteikumus ar pašreizējo situāciju Latvijā, tad Latvijas tiesu sistēma izpilda vairākas no šīm rekomendācijām, kā, piemēram, audio un video tiešraides no tiesu zālēm, ko priekšzīmīgi dara Satversmes tiesa, izstrādātas vadlīnijas tiesu komunikācijai ar medijiem, tiesu sistēmas mājaslapa ar brīvi pieejamu datubāzi, kurā var atrast tiesas spriedumus. Autora uzskatā vienīgais, kas Latvijas tiesu sistēmai būtu nepieciešams, ir sabiedrībai redzama runas persona, kas informē sabiedrību par padarīto, kā arī paskaidro dažādus tiesas spriedumus un nolēmumus sabiedrībai. Iegūstot šādu runas personu, pēc autora domām, pavisam neilgā laikā stiprinātos procentuāli sabiedrības daļa, kura uzticas tiesu varai, jo tās darbi būtu sabiedrībai caurskatāmi un izskaidroti.

2.2. Tiesneša tēls un ētika

Demokrātiskā tiesiskā valstī tiesneša amats ir viens no nozīmīgākajiem amatiem.⁵³ Lai tiesas sēdē būtu nodrošināta pārliecība iesaistītajām pusēm, ka tiesa lietu skata objektīvi un taisnīgi, tiesnesis ir kā *atslēga*, kuram jā saglabā vienāda attieksme pret iesaistītajām pusēm, kā arī jāprot savaldīt savas emocijas, lai spriedums būtu objektīvs. Tiesnesim vienmēr ir jābalstās uz kritērijiem, kuri ir objektīvi, un ir skaidrs tas, ka tiesnesis nedrīkst savus lēmumus balstīt uz aizspriedumiem vai simpātijām pret kādu no iesaistītajām pusēm, jo tad zustu šis taisnīgās tiesas princips. Tāpat arī tiesnesim nedrīkst būt interese lietas iznākumā, jo tas ir svarīgākais elements, ka tiesnesis ir neitrāls un objektīvi var skatīt lietu pēc faktiem un dotās informācijas. Neitralitāte un objektivitāte, pēc autora domām, ir svarīgākie tiesneša ētikas un personības elementi tiesneša būtībā, jo bez šiem diviem tiesnesis nevar pienācīgi pildīt savu pienākumu demokrātiskā sabiedrībā.

2007. gada 2. un 3. jūlijā Latvijas Universitātē risinājās konference “Juridiskā ētika, reformas, caurspīdīgums”, kurā piedalījās tā laika Latvijas prezidente Vaira Vīķe Freiberga, kura sacīja viedus vārdus, ka savu divu prezidentūru ietvaros viņa ir pieņēmusi zvērestu no 213 tiesnešiem un šo svinīgo ceremoniju laikā vienmēr ir atgādinājusi, ka tiesneša ķēde nav tikai dekorācija, bet gan smaga tiesneša atbildības nastas simbols.⁵⁴ Iespējams, lielai daļai cilvēku nav saprotama, cik smaga ir šī nasta, ko nes tiesnesis uz saviem pleciem, esot savā amatā, taču ir skaidrs tas, ka tieši tiesneši ir tie, kuri ir demokrātiskas un taisnīgas valsts pamatkodols. Ja tiesneši nebūtu objektīvi un savā darbības virzienā neitrāli, tad valstij varētu zustu šis demokrātiskas valsts tiesiskums, un zustu taisnīgas tiesas jēdziens, bez kura valstī neviens nevarētu justies droši. Autors uzskata, ka tiesneši ir tie, kas notur šo taisnīgu tiesu un uztur pašātvību tautai, ka dažādā veidā par likuma pārkāpumiem personas saņem pelnītu sodu un ka būs kāds, kas ieviesīs taisnību netaisnīgos brīžos. Kā norādījis Jānis Pleps: “Vārds “tiesa” nozīmē visupirms patiesību un taisnību. Tātad tiesnesis ir ne tikai jurists vai valsts amatpersona, bet arī taisnības nesējs, taisnības īstenotājs.”⁵⁵ Šādiem vārdiem ir grūti nepiekrīst, jo tas apstiprina arī Vairas Vīķes-Freibergas teikto, ka tā ir smaga nasta un atbildība tautas priekšā.

ANO Ekonomisko un sociālo lietu padomes pieņemto Tiesnešu uzvedības Bangaloras principu preambulā norādīts, ka ir svarīgi, lai tiesneši gan individuāli, gan kolektīvi respektētu

---

⁵³ Pleps J. Latvijas Senāta izaicinājumi mūsdienām. Jurista Vārds, 2010. Nr.44 (639) Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/220334-latvijas-senata-izaicinajumi-musdienam/> [aplūkots 03.04.21]

⁵⁴ Gailīte.D.Bezgalīga cīņa par tiesu varas spēku un godīgumu. Jurista Vārds, 2007. Nr.28 (481). Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/160130-bezgaliga-cina-par-tiesu-varas-speku-un-godigumu/> [aplūkots 03.04.21]

⁵⁵ Pleps J. Latvijas Senāta izaicinājumi mūsdienām. Jurista Vārds, 2010. Nr.44 (639) Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/220334-latvijas-senata-izaicinajumi-musdienam/> [aplūkots 03.04.21]

un cienītu tiesneša amatu kā sabiedrības uzticēšanās izpausmi un censtos pastiprināt un saglabāt paļaušanos uz tiesu sistēmu. [...] Tāpat arī kompetenti, neatkarīgi un objektīvi tiesneši ir svarīgi arī tādēļ, lai tiesas varētu pildīt savus uzdevumus attiecībā uz konstitucionālisma un tiesiskuma aizsardzību [...] Kā arī modernā demokrātiskā sabiedrībā ļoti svarīga ir sabiedrības uzticēšanās tiesu sistēmai un tiesnešu morālajai autoritātei un godprātībai [...], un galvenā atbildība par augstu tiesnešu ētikas standartu veicināšanu un uzturēšanu gulstas uz katras valsts tiesnešiem.⁵⁶

“Apzinoties to, ka augstu tiesnešu ētikas standartu veicināšana un uzturēšana ir katra tiesneša atbildības jautājums, Latvijas tiesneši ir pieņēmuši Tiesnešu ētikas kodeksu un apņemas ievērot tajā nostiprinātos principus,”⁵⁷ tā norādīts jaunajā Tiesnešu ētikas kodeksā, kuru apstiprināja Latvijas tiesneši 2021.gada 2. februārī. Iepriekšējais Tiesnešu ētikas kodekss bija spēkā kopš 1995.gada. Strādājot ar šo veco kodeksu, Tiesnešu ētikas komisija arvien biežāk saskārās ar tā nepilnībām, jo vairākas kodeksa normas neatbilda mūsdienu situācijām, dublēja likumos noteiktos aizliegumus, bet dažas vispār nebija piemērojamas. Vairāki kanoni bija zaudējuši aktualitāti, mainoties likumiem, bet daži nebija iekļauti, kas norādīja uz nepieciešamību pārskatīt un pilnveidot kodeksu.⁵⁸ Šobrīd spēkā esošais Tiesnešu ētikas kodekss sastāv no preambulas un pieciem kanoniem – neatkarība, godprātība un cieņa, objektivitāte, kompetence, atbilstība. Šajā kodeksā katrā kanonā ir ietverta principa būtība un tā piemērošanas jomas. Autoram analizējot un salīdzinot veco ētikas kodeksu ar jauno, autors pamanīja, ka jaunajā kodeksā nav vairs tik detalizēti iekļauti uzvedības noteikumi, kā to noteica vecais ētikas kodekss⁵⁹. Tāpat arī pamanāms ir tas, ka jaunais ētikas kodekss ir vairāk veidots kā tiesnešu uzvedības principu un pareizas, ētiskas darbības kopums.

Demokrātiskā sabiedrībā ļoti svarīga ir sabiedrības uzticēšanās tiesu varai kopumā un katram tiesnesim atsevišķi. Tiesnesim ir jābūt neatkarīgam un objektīvam, ar augstu profesionālo kompetenci, morālo autoritāti, godprātīgam un ar nevainojamu reputāciju.⁶⁰ Šie vārdi, kas izskan Tiesnešu ētikas kodeksa preambulā, faktiski atspoguļo galvenās tiesneša nepieciešamās īpašības. Ja no šīm minētajām īpašībām nepiepildās kaut viena, tad šāda persona nekādā gadījumā nevar būt tiesnesis.

Respektīvi, tiesnesim ir jābūt profesionālam, un nav pieļaujamas nekādas atkāpes, jo tomēr tiesnesis ir tas, uz kuru sabiedrība lūkojas kā uz “tiesas seju”. Tiesneša personība kā tāda

---

⁵⁶ Tiesnešu uzvedības Bangaloras principi. Parakstīts Hāgā 25.11.2002.,26.11.2002. Pieejams: https://www.tiesas.lv/Media/Default/Tiesne%C5%A1u%20%C4%93tikas%20komisijas%20n/Tiesnesu_etikas_Bangaloras_principi.doc [aplūkots 20.04.21]

⁵⁷ Tiesnešu ētikas kodekss. Pieņemts 02.02.21 [aplūkots 04.04.21]

⁵⁸ Tiesneši lems par jaunu Tiesneša ētikas kodeksu. Pieejams: <http://212.70.163.134/lv/jaunumi/par-tieslietu-padomi/tiesnesi-lems-par-jaunu-tiesnesu-etikas-kodeksu-10413> [aplūkots 25.04.21]

⁵⁹ Tiesnešu ētikas kodekss. Pieņemts 20.04.95 [aplūkots 24.04.21]

⁶⁰ Tiesnešu ētikas kodekss. Pieņemts 02.02.21 [aplūkots 24.04.21]

ir ļoti svarīga arī tiesu komunikācijā ar sabiedrību, jo no tā ir atkarīgs turpmākās uzticēšanās līmenis tiesu sistēmai. Tāpēc ir ļoti svarīgi, ka tiesnesis ir nosvērts un emocionāli neitrāls, un persona, kura nepadodas nekādām provokācijām, jo tieši tas ir galvenais iemesls tam, ka tiesnesim pēc definīcijas jau ir jābūt ar nevainojamu reputāciju. Protams, ir gadījumi, kad tiesnesis padodas provokācijai, un līdz ar to tas bojā tiesas reputāciju. Piemēram, ECT lietā “Lavents pret Latviju” tiesa konstatēja pārkāpumu saistībā ar tiesneses izteikumiem medijos (respektīvi, laikrakstā). Tiesa komentēja situāciju par tiesu piešķirto rīcības brīvību un tā norādīja, ka “[..] tiesām piešķirtā rīcības brīvība tiesāt nedrīkst novest līdz tam, ka tās izmanto presi, pat atbildot uz provokācijām; to prasa taisnīgums un tiesas funkcijas diženums. Jo īpaši fakts, ka lietas iztiesājoša tiesas sastāva priekšsēdētājs vai kāds no tā locekļiem publiski lieto izteikumus, kuri ir negatīva rakstura attiecībā uz vienu no lietā iesaistītajām pusēm [..]”.⁶¹ Tiesnesim ir izvēle sadarboties ar medijiem vai tomēr to nedarīt, tāpēc ka tiesnesis ir neatkarīgs. Tomēr tiesnesim ir jāsaprot, ka tas var būt “maiss ar diviem galiem”. Tiesnesim savas neatkarības dēļ teorētiski nav obligāti jāskaidro savi spriedumi vai jākomentē lieta, bet, ja tiesnesis nevēlēsies sadarboties ar masu medijiem, tad masu mediji šādu izvēli var negatīvi atspoguļot sabiedrībai un norādīt, ka tiesnesis nevēlas sadarboties. Tādējādi tas varētu sabiedrībā sludināt viedokli, ka tiesnesis nav uzticams un nevēlas sadarboties ar sabiedrību, jo nespēj sadarboties ar medijiem. Rezultējot kopā visu minēto, radīsies viedoklis, ka sabiedrība nevar uzticēties tiesai. Dr.iur. M. Mīta ieskatā, ja tiek uzdoti leģitīmi jautājumi, tiesai ir jāsniedz sabiedrībai saprotama atbilde; savukārt tiesas klusēšana, pārmetumu trivializēšana vai pārmetumu izteikšana otrai pusei nerasniedz mērķi un nevar apmierināt sabiedrību. Ja mediji izsaka pamatotu kritiku tiesām, bet tai neseko saprotama reakcija, no tā cieš gan sabiedrība, gan tiesu varas autoritāte.⁶²

Kā jau autors bija izteicies darba sākumā, tad tā daļa sabiedrības, kam ir bijusi saskarsme un komunikācija ar tiesu tiesas zālē, ir salīdzinoši maza, ņemot vērā, cik liela ir sabiedrība kopumā. Tāpēc ar tiesnešiem nav gluži kā ar sabiedrībā zināmiem sportistiem vai politiķiem, kuru uzvārdus atpazīst lielākā daļa sabiedrības. Tādējādi rodas jautājums, kā rodas šī zināmība sabiedrībā, un atbilde nav tik sarežģīta – tie ir masu mediji. Protams, autors, izsakot šo viedokli, neapgalvo, ka nav tiesneši, ko liela daļa sabiedrības atpazīst, taču šie atpazīstamības un atzīstamības kritēriji tiesnešiem ir daudz sarežģītāki. Atstāt sliktu priekšstatu sabiedrībai par

---

⁶¹ ECT spriedums lietā “Lavents pret Latviju” // Latvijas Vēstnesis, 12.02.2003, Nr. 23(2788) Pieejams: <http://at.gov.lv/downloadetclawfile/441> [aplūkots 20.04.21]

⁶² Gailīte D., Litvins G. Konference par tiesu attiecībām ar politiķiem, medijiem un sabiedrību. Jurista vārds, 2014. Nr.16 (818). Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/264259-konference-par-tiesu-attiecibam-ar-politikiem-medijiem-un-sabiedribu/> [aplūkots 24.04.21]

tiesnesi, kurš ir ko pārkāpis, atteicies komentēt kādu lietu vai izteicis skandalozu viedokli, ir vieglāk, jo mediji par tiesnešiem raksta reti. Turpretī, salīdzinot ar atpazīstamiem sportistiem, kuriem var gadīties skandāls sporta pasaulē, un, protams, mediji parādīs šo skandālu, taču šādam sportistam šo slikto priekšstatu būs vieglāk izlabot, jo mediji par atpazīstamiem sportistiem rakst, un runā daudz biežāk. Ar šo salīdzinājumu autors vēlējas norādīt uz to, ka tiesnesim viena kļūda var “maksāt dārgāk” nekā citiem atpazīstamiem sabiedrības pārstāvjiem, jo tiesnešu komunikācija ar medijiem nav tik bieža kā iepriekš minētiem sabiedrības pārstāvjiem. Tiesu sistēmai ir svarīgi, lai šis tēls, kādu parāda tiesneši sabiedrībai, veicina uzticību un pozitīvātāti tiesu sistēmai. Respektīvi, tālāk jau tā ir ķēdes reakcija, ka, ja attiecīgā tiesneša tēls nav parādīts labākajā gaismā, tad šāds gadījums atstāj sliktu iespaidu sabiedrībai uz tiesu sistēmu kopumā un veicina neuzticību tiesai. Tiesu varas autoritāte, respektīvi, kā tiesu sistēma un tiesnesis, tiek uztverts sabiedrībā kopumā, ir jāaizsargā tādēļ, ka tiesas ir taisnīguma sargi. Ja sabiedrība neuzticas tiesām, tā nemeklē risinājumu tiesā, bet, ja viena no valsts varām pienācīgi nefunkcionē, tas tiesiskā valstī rada nopietnas problēmas.⁶³

Tiesneša tēls, protams, neietekmē viņa profesionālās darbības, tomēr šis tēls ir vairāk domāts, lai radītu pozitīvu priekšstatu par tiesnesi tieši sabiedrības daļai, kam nav nācies saskarties ar tiesu darbību. Tomēr, līdzko par tiesnešiem sāk publicēt negatīvu informāciju, tad sabiedrība sāk šādu tiesneša darbību saistīt ne tikai ar attiecīgo tiesnesi, bet ar visiem tiesnešiem. Ļoti spilgts piemērs bija 2018. gada nogalē, kad braucam ar automašīnu 2,9 promiņu reibumā tika apturēta Zemgales rajona tiesas Aizkrauklē tiesnese Iveta Silicka.⁶⁴ Šis notikums izpelnījās plašu sabiedrības uzmanību, un, autoraprāt, nomelnoja tiesas tēlu, jo tas nebūtu pieļaujams, ka tikai tā iemesla dēļ, ka minētā persona bija tiesnesis, persona no šāda pārkāpuma izdarīšanas tiktu nesodīta. Tomēr Tiesnešu disciplinārkolēģija, izskatot disciplinārlietu, pieņēma lēmumu tiesnesi atcelt no amata. Saeima pēc Tiesnešu disciplinārkolēģijas priekšlikumu atcēla rajona tiesas tiesnesi no amata.⁶⁵ Šāds lēmums ir pilnībā saprotams, jo, autoraprāt, pēc plašās diskusijas, ko šī lieta bija sacēlusi sabiedrībā, tad, pieņemot šādu lēmumu, tika uzlabots tiesnešu kopējais tēls sabiedrības acīs, un tika publiski parādīts tas, ka sekas par savu rīcību ir jāuzņemas jebkuram, neņemot vērā personas amatu. Tāpat arī ar likuma grozījumiem, kas stājās spēkā

---

⁶³ Gailīte D., Litvins G. Konference par tiesu attiecībām ar politiķiem, medijiem un sabiedrību. Jurista vārds, 2014. Nr.16 (818). Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/264259-konference-par-tiesu-attiecibam-ar-politikiem-medijiem-un-sabiedribu/> [aplūkots 24.04.21]

⁶⁴ LETA. Zemgales rajona tiesas tiesnesi Silicku pieķer braucam gandrīz 3 promiņu reibumā. 23.11.18. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/zemgales-rajona-tiesas-tiesnesi-silicku-pieker-braucam-gandriz-3-promilu-reibuma.a300657/> [aplūkots 24.04.21]

⁶⁵ LSM.lv Ziņu redakcija. No amata atstādina dzērumā pie stūres pieķerto tiesnesi. 11.01.19. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/no-amata-atstadina-dzeruma-pie-stures-piekerto-tiesnesi.a305789/> [aplūkots 24.04.21]

2020. gada 11. jūnijā likumā “Par tiesu varu”, tika atcelta tiesneša imunitāte administratīvo pārkāpumu lietās⁶⁶, kas norāda uz to, ka turpmāk iepriekšminētajā gadījumā tiesneši tiks saukti pie atbildības tāpat kā pārējā daļa sabiedrības.

Tomēr paliek jautājums, kur sākas un kur beidzas tiesneša vārda brīvība? Vai tiešām tiesnesis savos izteikumos drīkst teikt to pašu, ko cits sabiedrības loceklis, vai tomēr ir jābūt noteiktiem ierobežojumiem, lai aizsargātu tiesneša objektivitāti, neatkarību un tiesas tēlu? Šim jautājumam jau autors nedaudz pieskaras apakšnodaļas sākumā, kur tika minēta Laventa lieta, kurā lietas tiesnese, ar masu medijiem komunicējot, publiski lietoja izteikumus, kuri ir negatīva rakstura attiecībā uz vienu no lietā iesaistītajām pusēm, un pēc tam ECT atzina, ka tiesām piešķirtā rīcības brīvība tiesāt nedrīkst novest līdz tam, ka tās izmanto presi, pat atbildot uz provokācijām.⁶⁷ Arī šajā gadījumā tiesnesis pārkāpa sava vārda brīvību, kas kopsakarīgi pēc tam lika uzdot jautājumu, vai tiesnesis sevis teiktajā tiešām atspoguļoja to, ka tiesa ir objektīva? Sakarā ar šo jautājumu par tiesneša vārda brīvību 2004. gadā tika rīkota diskusija “Kur sākas un kur beidzas tiesneša vārda brīvība”, kurā piedalījās tā laika Tiesnešu biedrības priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs, Augstākās tiesas priekšsēdētājs Andris Guļāns, Latvijas Universitātes Cilvēktiesību institūta direktors Artūrs Kučs, Satversmes tiesas tiesnesis Gunārs Kūtris un Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes un Rīgas Juridiskās augstskolas lektors zvērināts advokāts Lauris Liepa.⁶⁸

Autoraprāt, šī diskusija bija svarīga, lai izprastu šo vārda brīvību tiesnesim, tāpēc autors izlēma šo diskusiju izanalizēt. Diskusijas sākumā Laurim Liepam tika uzdots jautājums kā juristu ētikas akadēmiskajam pētniekam, kāda ir atšķirība starp vispārēju ētiku un jurista ētiku. Liepas kungs atbildēja, ka Juridiskā ētika ir regulatīvs instruments jeb noteikumi noteiktā profesijā, kuru mērķis ir nodrošināt juridisko profesiju, tai skaitā ne tikai brīvo juridisko profesiju, bet arī publisko juridisko profesiju. L. Liepa piebilda, ka ētika un profesionālā ētika gluži nav divas dažādas lietas, jo ētika ir vispārēja, un tās izpausmes ir gan reliģijā, gan dažādās sociālos priekšstatos, taču profesionālā ētika, šajā gadījumā – jurista ētika, ir regulatīvs instruments, ar kuru sabiedrības vērtības tiek pielāgotas ikdienas darbam. Tomēr, kā sacīja L. Liepa, tad ir viennozīmīgi skaidrs, ka nevar aprobežoties tikai ar šo vērtību jautājumu, jo jurista ētikas jautājumu loks ir plašāks – tajā tiek aptverts pat jurista uzvedība sabiedrībā arī ārpus

⁶⁶ LETA. Atceļ tiesnešu imunitāti administratīvo pārkāpumu lietās. 11.06.20 Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/317087-atcel-tiesnesu-imunitati-administrativo-parkapumu-lietas-2020> [aplūkots 25.04.21]

⁶⁷ ECT spriedums lietā “Lavents pret Latviju” // Latvijas Vēstnesis, 12.02.2003, Nr. 23(2788) Pieejams: <http://at.gov.lv/downloadetclawfile/441> [aplūkots 20.04.21]

⁶⁸ Kūtris.G, Gailīte.D, Guļāns.A, Liepa.L, Bičkovičs.I, Kučs.A. Kurs sākas un kur beidzas tiesneša vārda brīvība. Diskusija. Jurista Vārds 2004. Nr.39 (344). Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/94813-kur-sakas-un-kur-beidzas-tiesnesa-varda-briviba/> [aplūkots 25.04.21]

darba laika, kam it kā ar ētiku tieša sakara nav, un kas šajā gadījumā ir vairāk vērtējams kā priekšstats par profesiju – kā ir jāuzvedas juristam, lai viņš cienīgi varētu reprezentēt savu profesiju.

Sarunai turpinoties, sākuma tēma novirzījās uz citu, respektīvi, par tiesneša ētikas kodeksa rakstisko nepieciešamību. Šīs tēmas sakarā A.Guļāns izteicās, ka nav varbūt īsti būtiskas izmaiņas, vai šis ētikas kodekss ir rakstiski vai nav, jo ir valstis, kurās nav rakstiska tiesneša kodeksa, tomēr Guļāna kungs atzīst, ka ir labi, ka šāds rakstisks kodekss Latvijā ir, jo tas konkrēti nosaka, kā konkrētā situācijā ir jārikojas tiesnesim. Pēc šī Guļāna kunga komentāra viņa viedoklim pievienojās arī Gunārs Kūtris, kurš izteica divus piemērus, kāpēc, viņaprāt, šāds kodekss ir nepieciešams. Kā pirmo iemeslu Kūtra kungs minēja to, ka sabiedrībā stiprinās uzticība tiesu varai šāda rakstiska kodeksa dēļ, taču kā otru iemeslu viņš minēja to, ka šis kodekss ir vairāk nepieciešams paša tiesneša iekšējai lietošanai, jo tas izslēdz šaubas gadījumā, ja tiesnesis līdz galam nav pārliecināts par to, kur un kam drīkst kāpt pāri. Pēc Kūtra kunga komentāra arī Bičkoviča kungs iezīmēja to, ka konkrēti vienu normu viņam nācies izmantot ļoti bieži, respektīvi, to normu, kas aizliedz jeb nerekomendē tiesnesim komentēt neizskatītu lietu gadījumos, kad informācijas kārajiem žurnālistiem ir jāatbild noraidoši par lūgumu sniegt informāciju par kādu lietu, kas tiek skatīta.

Diskusijas turpinājumā tika uzdots jau autora iepriekš minētais jautājums – kur beidzas vārdu brīvība. Un vai ar to netiek ierobežotas tiesneša cilvēktiesības jeb tieši tiesības uz vārda brīvību. A. Kučs atzina, ka tiesnesis, stājoties amatā, nezaudē savas cilvēka tiesības, tomēr šis tiesneša statuss uzliek zināmus ierobežojumus, un tiesneša vārda brīvība nav absolūta. Tāpat šādi ierobežojumi attiecas uz citām amatpersonām, piemēram, valsts ierēdņiem. Tāpat arī Kuča kungs norādīja uz to, ka tiesnesis viennozīmīgi nedrīkst komentēt lietu, kuru viņš pats izskata un kura vēl nav pabeigta, jo Latvija jau vienreiz ir sodīta par šādu gadījumu – autora jau iepriekš minētajā Laventa lietā, kur Eiropas Cilvēktiesību tiesa apmierināja Laventa sūdzību par tiesneses Šteinertes izteikumiem, uzskatot, ka tika pārkāptas sabiedrības tiesības uz objektīvu tiesu. A. Kučš arī skaidri izteicās par to, ka būtu apšaubāma cita tiesneša izteikumi par tiesneša pieņemto lēmumu, jo faktiski sabiedrības acīs tiktu mazināta tiesu varas autoritāte un rastos šaubas par tās kompetenci un profesionalitāti.

Kopumā pēc šīs diskusijas analīzes autors ieguva sev uzdotā jautājuma atbildi, vai tiesnesim tiek ierobežotas cilvēktiesības. Kopumā ir skaidrs, ka cilvēktiesības tiesnesim, protams, tiek nedaudz ierobežotas, tomēr skaidrs ir tas, ka, ja tiesnesis ir uzņēmies šādu nastu, to jau iepriekš zīnot un kļūstot par tiesnesi, tad šie ierobežojumi nav lieli. Svarīgākais ir tiesnesim, kā vārdā viņš to dara, respektīvi, ir skaidrs tas, ka arī tiesneša interesēs ir svarīgs šis

tiesas tēls jeb “”tiesas seja” sabiedrībā. Autoraprāt, tiesnesis apzinās, ka, šī ētikas kodeksā iekļautos ierobežojumus ievērojot, tas rada skaidrāku skatu un veido lielāku uzticību tiesu sistēmai Latvijā. Kā jau autors ir minējis apakšnodaļas sākumā, tad šis tiesneša tēls ir grūtāk atjaunojams kļūdu gadījumā, tāpēc šis rakstiskais tiesnešu ētikas kodekss atļauj tiesnesim sevi turēt tajā robežā, lai šādas komunikācijas kļūdas ar medijiem vai sabiedrību nepieļautu.

3. TIESU KOMUNIKĀCIJAS ATTĪSTĪBA

3.1. Tiesu komunikācijas attīstība no neatkarības atjaunošanas “priekšvakara” līdz Eiropas Savienībai

Jau visiem zināms ir fakts, ka 1940. gada 16. jūnijā Padomju Sociālistisko Republiku Savienības (turpmāk - PSRS) ārlietu tautas komisārs V. Molotovs nolasīja Latvijas sūtnim PSRS valdības ultimātu, kurā bija pieprasīta Latvijas valdības atkāpšanās un neierobežota padomju karaspēka kontingenta ielaišana Latvijā, piebilstot, ka, ja līdz plkst. 23.00 netiks saņemta atbilde no Latvijas valdības, padomju bruņotie spēki ieies Latvijas teritorijā un apspiedīs jebkādu pretošanos. K. Ulmaņa valdība 16.jūnija vakarā izlēma ultimātu pieņemt un atkāpties. Tā paša gada 21. jūlijā jaunievēlētā Tautas Saeima pasludināja padomju varas atjaunošanu Latvijā, kā arī nolēma lūgt Latvijas uzņemšanu Padomju savienībā.⁶⁹ Tomēr visiem zināms, ka tā nebija Latvijas labprātīga pievienošana, bet tā bija aneksija. Šī PSRS aneksija rezultējās visas pasaules neatzītā Latvijas valsts okupācijā, taču visu šo laiku posmu autors nevērtēs, un tā nav autora vērtēta pozīcija, jo tajā brīdī tiesu komunikācija nebija iespējama vai pat pieļaujama.

Darba autoram, izstrādājot šo bakalaura darbu, radās interese par tiesu komunikāciju, kas norisinājās caurvijās ar neatkarības atgūšanu, respektīvi, pēdējos gados, kad Latvija vēl nebija tāda, kādu mēs to esam iepazinuši pēc neatkarības atjaunošanas. Lai autors veiksmīgāk izprastu Latvijas PSR laika tiesu komunikāciju, kā arī komunikāciju pēc neatkarības atjaunošanas, tad autoram bija uzstādīts uzdevums – sazināties ar kādu personu, kurš pats strādājis tiesu iekārtā Latvijas PSR un neatkarības atjaunošanas laikā, kā arī kurš varētu veiksmīgāk pozicionēt tajā laikā svarīgākās vērtības tiesu komunikācijā. Uz sarunu par šo jautājumu tika aicināts Augstākās tiesas priekšsēdētājs ceļā uz neatkarību, kā arī pirmais Atjaunotās Latvijas Republikas tiesas priekšsēdētājs Gvido Zemrībo. Autors Zemrībo kungam uzdeva jautājumu, kāda veida tiesu vai tiesneša komunikācija ar sabiedrību bija pieļaujama un iespējama uzreiz pēc neatkarības atjaunošanas vai neatkarības atjaunošanas “priekšvakarā”. G. Zemrībo, atbildot stāstīja, ka viņš bija saistīts tikai ar civillietu izskatīšanu, un, kas attiecas uz civillietu izskatīšanu, tad būtiski neko sliktu nevarēja par to pateikt. Lietas tad tika skatītas tiesas sēdēs, spriedumi tika pasludināti, kā arī cilvēki varēja saprast, kas ar viņa lietu ir noticis, protams, tāpat arī varēja pārsūdzēt spriedumus. Tomēr, kā G. Zemrībo atklāja, tad cita lieta bija tā saucamajās “politiskajās lietās: “Šajās lietās, protams, par kaut kādu tiesību ievērošanu teikt ir

⁶⁹ I. Feldmanis. Latvijas okupācija: vēsturiskie un starptautiski tiesiskie aspekti. Pieejams: <http://www.mfa.gov.lv/lv/Arpolitika/latvijasvesture/okupācijas-aspekti/> [aplūkots 25.04.21]

grūti, jo tā bija padomju sistēma, kad cilvēki bieži vien tika vajāti par savu pārliecību. Šīs “politiskās lietas” tika skatītas slepenās tiesas sēdēs, neviens nepiedalījās, izņemot lietas dalībniekus, kur piedalījās speciāli prokurori un pat speciāli advokāti. Jāsaka, ka tā bija tā būtiskā atšķirība.”

Runājot par tieši to attiecību pret sabiedrību un cilvēkiem, starp cilvēkiem un tiesu, tad attiecībā uz civillietām neko sevišķu G. Zemrībo nevarēja teikt – spriedumi tika pasludināti kā arī izskaidroti. Bet, runājot par šīm “politiskajām lietām”, tad vēlākā no šādām bija viena tāda unikāla politiskā lieta, kuru tiesa skatīja 1988. gadā- tā saucamā “Lujāna lieta”. Tas bija atmodas laiks, un būtiskākās izmaiņas Padomju periodā notika sākot ar 1985. gadu, kad pie varas nāca Gorbačovs. Tā saucamais “perestroikas periods”, kad jau faktiski tās politiskās represijas vairāk vai mazāk bija jau beigušās. Notika rehabilitācijas process, kad skatījās, cik pamatoti un likumīgi ir bijuši iepriekšējie spriedumi pret cilvēkiem, kas tika notiesāti un vajāti.

Lujāns bija jauns cilvēks, kas Rīgā pie LKP Politiskās izglītības nama (tagad – Kongresu nama) notiekošajā mītiņā, kas tika veltīts 1941. gada 14.jūnijā nelikumīgi represēto un bojā gājušo piemiņai, piedalījās ar pašdarinātu plakātu. Tas bija divdaļīgs plakāts, kura augšpusē blakus parakstam “Lāsts tautu slepkavām” bija izgriezums no avīzes – Staļina, Molotova, Rībentropa un vēl citu vīriešu fotoattēls. Apakšējā daļā – uzraksta “nē kangariem”, zem tā – stagnācijas gadu un dažu toreizējās republikas (Latvijas PSR) vadītāju uzvārdi, to centrā – A.Vosa fotoattēls.⁷⁰ No Zemrībo kunga stāstītā izrietēja tas, ka Drošības komiteja nolēma ar viņu, tā sakot, “izrēķināties”, lai pēc viņa parauga citi saprastu, kā tas varētu beigties. Viņu arestēja, lietu skatīja augstākajā tiesā. Toreiz jau augstākā tiesa skatīja šo “politisko lietu” atklāti. Zāle bija pilna ar cilvēkiem. Varētu teikt, ka tas bija pirmais gadījums Padomju savienības vēsturē, kad drošības komitejas izmeklētā lietā augstākās tiesas tiesnesis uzdrošinājās šo cilvēku attaisnot. Cilvēki, kas tajā dienā bija zālē, uz rokām iznesa šo tiesājamo no tiesas zāles. “Godīgi sakot, jāsaka, ka atmodas periodā jau mūsu tiesai uzticējās. Mums bija gadījumi, kad demonstrantus arestēja, bet viņiem vajadzēja piespriest sodu, piemēram, par sīko huligānismu. Tad jau bija tiesneši, kas uzdrošinājās viņus laist ārā. Pēc tam prokuratūra pārsūdzēja tiesnešu lēmumus uz augstāko tiesu. Arī ar manu parakstu šie prokuratūras protesti tika noraidīti,” tā par šo pārejas periodu stāstīja tā brīža Augstākās tiesas vadītājs. Tālāk vēl atminoties par momentiem, kas vēl bija nebijuši Padomju savienībā, G. Zemrībo stāstīja par laiku, kad sākās atmodas kustība, kompartijā sākās šķelšanās (vairāk pēc nacionālās pazīmes). Nacionālie komunisti arī piedalījās tautas frontē. Pretī bija komunistiskā partijas daļa, kuru

---

⁷⁰ B.Brila. Par katru cenu – par kādu cenu? «Padomju Jaunatne», 1988. gada 15. oktobris, Nr. 197. Pieejams: <https://www.barikadopedija.lv/raksti/101264> [aplūkots 25.04.21]

vadīja Alfrēds Rubiks. Līdz ar to sadalījās arī prokuratūra. Pirms tam visi tiesneši bija partijas biedri, citādi tas nebija iespējams padomju laikā. Tad Augstākajā tiesā radās jautājums, kāda tad būs viņu nostāja pret partijas šķelšanos? Bija partijas sapulce, un G. Zemrībo uzdeva jautājumu krievu tautības tiesnesim, kurš nebija nacionāli noskaņots: “Kā, pēc jūsu domām, tas strādās, ja jūs esat vienā partijā, otrs- citā, kā tad jūs spriedīsiet lietas, un vai tas ir labi, ka tiesnesis ir partijā?” Uz ko sagaidīja domīgu un neskaidru atbildi, ka labi tas laikam neesot. Latvijas PSR konstitūcija piešķir augstākai tiesai likumdošanas iniciatīvas tiesības. G. Zemrībo partijas sapulcē ierosināja iet ar likumprojektu uz augstāko padomi, lai izdarītu grozījumu likumā par tiesu iekārtu, iekļaujot pantu, ka tiesnesis nevar būt partijas biedrs. Nākamajā dienā tika sasaukta plēnuma sēde. Pēc likuma plēnuma sēdē bija jāpiedalās arī Republikas prokuroram un tieslietu ministram (tajā laikā Viktors Skudra). Tā nu visi ieradās, izņemot prokuroru. Tika sagatavots lēmuma projekts, un plēnuma sēdē nobalsoja par šādu likumprojektu. Apstākļi sakrituši tā, ka pēc pāris dienām bija augstākās padomes sesija. Sesijā, kā parasti pirms sēdes sākuma, iepazīstina ar dienas kārtību un jautāja, vai vēl kādi priekšlikumi dienas kārtībā. Pārsteidzoši augstākai padomei Zemrībo kungs piecēlās un teica, ka Augstākai tiesai esot likumprojekts, ko lūdza iekļaut dienas kārtībā. Viņš tika aicināts tribīnē izteikt savu viedokli par to, ka tiesnesis nevar būt partijā. Sesijā vairākums piekrita un nobalsoja par likumprojektu. Rezultātā Padomju savienībā Latvijas PSR likumā ierakstīja, ka tiesnesis nevar būt nevienā politiskā partijā un nevienā politiskā organizācijā. Šī visa rezultātā tautā uzskats par tiesu palika citādāks, un varēja godīgi teikt, ka tiesa pēc šī likumprojekta bija neatkarīgāka nekā tad, kad tiesneši bija partijā.

Turpinot sarunu, autors Zemrībo kungam uzdeva jautājumu, vai bija iespējama arī vēl kāda savādāka tiesas komunikācija ar sabiedrību, ja neskaita tiesas spriedumus un komunikāciju tiesas zālē, uz ko Zemrībo kungs atbildēja, ka padomju laikā bija tāda organizācija “Zinību biedrība”. Šī biedrība esot organizējusi lekcijas, un visi tiesneši esot bijuši šīs “Zinību biedrības” biedri. Laiku pa laikam tiesnešiem bija jāiet un jālasa lekcijas. Lekciju saturs bija stāstīšana par likumiem, un cilvēki varēja šīs biedrības lekcijas apmeklēt un klausīties. Sarunas laikā autors arī jautāja par uzticību tiesas varai jeb kad šī uzticība ir bijusi labāka- toreiz vai tagad. Atbilde bija autoram nedaudz negaidīta, taču Zemrībo kungs atklāja, ka, protams, visi zināja par tiesas “ēnas pusi” jeb “politiskajām lietām” un ka sevišķa uzticība nebija arī tajā laikā, bet, runājot par civilajiem jautājumiem, cilvēki uzticējās un cerēja uz taisnīgumu, un tiesa centās spriest pēc iespējas atbilstoši, ņemot vērā padomju likumus. Kā arī atbildēja, ka tajā laikā tiešām tā uzticība, salīdzinājumā ar prokuratūru vai policiju, Augstākā tiesā bija galvu pārāk. Diemžēl tagad tā neesot.

Tad bija pienācis ilgi gaidītais brīdis, kad 1990. gada 4. maijā Latvijas PSR Augstākā padome pieņēma deklarāciju "Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu."⁷¹ Tomēr vēl pēc deklarācijas pieņemšanas bija jānogaida kāds brīdis, līdz 1993.gada 5.-6 jūnijā saskaņā ar 1998.gada 20. oktobra Augstākās Padomes likumu "Par 5. Saeimas vēlēšanām" tika ievēlēta 5. Saeima. Tādējādi radās situācija, ka augstākā padome ir, par neatkarību ir nobalsots, bet valstī arvien bija iepriekšējā drošības komiteja, iepriekšējā milicija. Deputāti baidījās, ka vecā struktūra varētu vērsties pret šiem deputātiem, kuri nobalsoja par Neatkarības atjaunošanu. Zemrībo kungs norādīja, ka šī iemesla dēļ deputāta statusa likumā ierakstīja arī tādu punktu, ka deputātu var saukt pie atbildības tikai tādā gadījumā, ja ir Augstākās tiesas prezidija lēmums. Tāpat arī pēc viņa minētā Augstākai tiesai uzticējās, kas bija kā deputātu drošības garantija. Kā jau darba autors minēja iepriekš, tad Gvido Zemrībo bija pirmais atjaunotās Latvijas Augstākās tiesas priekšsēdētājs. Pie Zemrībo kunga, kā pie Augstākās tiesas priekšsēdētāja, drīz vien pēc Neatkarības deklarācijas pasludināšanas vērsās Anatolijs Gorbunovs (Augstākās Padomes priekšsēdētājs) ar jautājumu par jaunu likumu pieņemšanu, un, protams, padomju likumdošanas nomainīšanu. Sarunas laikā tika nospriesta nepieciešamība izveidot juristu darba grupas, kuras atjaunotu likumus, kas bija līdz okupācijai, vai pieņemtu jaunus. Tika apspriests, kas varētu būt šo grupu vadītāji, taču radās doma, ka ir nepieciešams jauns likums par tiesu iekārtām. Tā kā sarunas dalībniekiem nebija ideju, kurš būtu autoritāte šajā jomā, tad Zemrībo pats uzņēmās vadīt šo darba grupu. Tā tika izstrādāts tiesu iekārtas likums, kurš laika gaitā pārtapa par Likumu "Par tiesu varu". Šis jaunizstrādātais likums stājās spēkā 1992. gada decembrī. Tas lika pamatus visai tālākai likumdošanai, un rezultātā vēlāk tika pieņemti arī Civilprocesa likums, Kriminālprocesa likums un citi.

Kā viena no svarīgākajām lietām, kas tika plaši apspriesta pirms Latvijas Republikas iestāšanās Eiropas Savienībā, bija ECT lieta "Lavents pret Latviju".⁷² ECT spriedumā lietā Lavents pret Latviju atzina, ka Latvija pārkāpusi konvencijas 5. panta trešo un ceturto daļu, 6. panta pirmo un otro daļu un 8. pantu.⁷³ Bankas "Baltija" lieta tika ierosināta 1996.gadā, tomēr Latvija tikai 1997. gada 27. jūnijā pievienojās Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijai. Autoraprāt, šis bija arī galvenais iemesls, kāpēc šāds pārkāpums notika, tomēr tas gluži nav attaisnojums, jo pārkāpumi notika arī pēc pievienošanās konvencijai, ne tikai pirms. Tāpēc gluži attaisnojums tiesnesei par šāda veida izteikumiem tas nebūs, jo, respektīvi,

---

⁷¹ Latvijas padomju sociālistiskās Republikas Augstākās Padomes deklarācija "Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu". Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=75539&mode=DOC> [aplūkots 02.05.21]

⁷² ECT spriedums lietā "Lavents pret Latviju" // Latvijas Vēstnesis, 12.02.2003, Nr. 23(2788) Pieejams: <http://at.gov.lv/downloadetclawfile/441> [aplūkots 20.04.21]

⁷³ J.Briede. Kāds ir spriedums lietā "Lavents pret Latvijas Valsti". Pieejams: <http://providus.lv/article/kads-ir-spriedums-lieta-lavents-pret-latvijas-valsti> [aplūkots 02.05.21]

nekorekti bija Tiesneses Šteinertes vairākkārtēji izteikumi masu medijos, par to ka, viņsprāt, Lavents ir vainīgs. Kā arī izteikums 1999.gada 7.decembrī laikrakstam "Komersant Baltic", kurā publicēja jaunu Šteinertes kundzes paziņojumu, kur viņa teica:

"(..) Godīgi sakot, es nesaprotu aizstāvību un apsūdzētos. Viņi taču sevi neatzīst par vainīgiem. Piemēram, Lavents noliedz pat apsūdzības punktu par ieroča glabāšanu. Nu tad vienkārši pierādiet savu nevainīgumu, un viss. Bet viņi, šķiet, uzskata, ka man vienkārši gribas iesēdināt cietumā Laventu un (viņa līdzapsūdzēto) Freimani. Man tas nav vajadzīgs. (..)" ⁷⁴ No šī izteikuma ir secināms, ka Laventam ir pašam jāpierāda savs nevainīgums. Tādējādi tika pārkāpts konvencijas 6. panta otrā daļā minētais, ka tas kas tiek apsūdzēts kriminālnoziedzumā, tiek uzskatīts par nevainīgu, kamēr viņa vaina netiek pierādīta saskaņā ar likumu.⁷⁵ Lietā Jabardo pret Spāniju ECT noteica, ka tiesnešiem nav jāsāk lietas izskatīšana ar pārliecību, ka tiesājamais ir izdarījis noziegumu, kurā viņš tiek vainots.⁷⁶ Tāpat arī, kā izriet no nevainīguma prezumpcijas, tad visas šaubas ir jātulko par labu apsūdzētajam. Autors uzskata, ka tiesnesim nav pieļaujams, skatot lietu, jau izdarīt pieņēmumus, nesagaidot visu pušu izteikumus, kā arī sniegt par to negatīvu informāciju medijiem, jo tādā gadījumā tiesnesis nav neitrāls pret abām pusēm, un vairs nav objektīvs, lai šādu lietu izskatītu.

Lavents pirmstiesas apcietinājumā, līdz Rīgas Apgabaltiesa atzina viņu par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, tika turēts sešus gadus un septiņus mēnešus. Vairākkārt Lavents vērsās tiesā, taču lūgumi tika noraidīti- tie bija divi nākamie konvencijas panti, kurus ECT atzina kā pārkāptus. Tādējādi tika pārkāptas Konvencijas 5.panta trešā un ceturta daļa. ECT analizēja to, vai Laventa gadījumā laika robežas bija saprātīgas un vai tiešām visos lūgumos tiesa bijusi objektīva, noraidot iesniegumus. Rezultātā tiesa atzina, ka šis ilgais aizturēšanas laiks nebija attaisnojams, kā arī norādīja, ka Latvijas tiesa lietai piegājusi pavirši un Laventa minētos argumentus nav analizējusi. Arī konvencijas 5.panta 4.daļas pārkāpumus analizējot, ECT apšaubīja, ka minētajā tiesas procesā tiesa ir bijusi objektīva.⁷⁷

Skatot konvencijas 6. panta pirmās daļas pārkāpumu, tiesa analizēja faktu, ka lietas nodošana izskatīšanai no jauna tika nodota tam pašam tiesas sastāvam, kaut arī tas ir pretrunā

---

⁷⁴ ECT spriedums lietā "Lavents pret Latviju" // Latvijas Vēstnesis, 12.02.2003, Nr. 23(2788) Pieejams: <http://at.gov.lv/downloadetclawfile/441> [aplūkots 20.04.21]

⁷⁵ Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-likumi/id/649> [aplūkots 20.04.21]

⁷⁶ J.Briede. Kāds ir spriedums lietā "Lavents pret Latvijas Valsti". Pieejams: <http://providus.lv/article/kads-ir-spriedums-lieta-lavents-pret-latvijas-valsti> [aplūkots 02.05.21]

⁷⁷ ECT spriedums lietā "Lavents pret Latviju" // Latvijas Vēstnesis, 12.02.2003, Nr. 23(2788) Pieejams: <http://at.gov.lv/downloadetclawfile/441> [aplūkots 20.04.21]

ar Senāta norādījumiem, un secināja, ka tādējādi tika pārkāpts nosacījums, kas izriet no konvencijas 6.panta pirmās daļas, ka tiesai jābūt izveidotai atbilstoši likumam.⁷⁸

Attiecīgi, minot konvencijas 8. panta pārkāpumu, tad šis konvencijas pants nosaka, ka ikvienam ir tiesības uz savas privātās un ģimenes dzīves, dzīvokļa un korespondences neaizskaramību. Šā paša panta otrā daļa nosaka, ka Sabiedriskās institūcijas nedrīkst traucēt nevienam baudīt šīs tiesības, izņemot gadījumos, kas paredzēti likumā un ir nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai aizstāvētu valsts drošības, sabiedriskās kārtības vai valsts labklājības intereses, lai nepieļautu nekārtības vai noziegumus, lai aizsargātu veselību vai morāli, vai lai aizstāvētu citu tiesības un brīvības.⁷⁹ ECT, analizējot šo pantu, konstatēja, ka Kriminālprocesa kodeksa 176. pants, kas atļāva vēstuļu izņemšanu, ir pārāk vispārīgs, un tāpēc nevar uzskatīt, ka ierobežojums noteikts ar likumu. Arī attiecībā uz tikšanos ar ģimeni ECT norāda, ka tikšanās aizliegumam jābūt noteiktam ar likumu un jābūt nepieciešamam, lai aizsargātu noteiktās intereses. Tikšanās aizliegums izrietēja no 1994. gada 30. aprīļa Iekšlietu ministra pavēles Nr. 113, ar kuru bija apstiprināta “Instrukcija par aizdomās turēto, apsūdzēto un notiesāto personu uzturēšanas kārtību Iekšlietu ministrijas izmeklēšanas cietumos” un 2001. gada 9. maija tieslietu ministres rīkojuma Nr. 1-1/187, ar kuru tika apstiprināti “Pagaidu noteikumi par aizdomās turēto, apsūdzēto, tiesājamo un notiesāto personu turēšanas kārtību izmeklēšanas cietumos”. Latvijas Satversmes tiesa 2001. gada 19. decembrī secināja, ka šie noteikumi ir iekšējie normatīvie akti un nav piemērojami personām uz ārpusi. Saprotais, ka arī ECT tiesa pievienojās šim spriedumam un secināja, ka ierobežojumi nav noteikti ar likumu. Tāpat ECT neuzskatīja par pamatotu to, ka Laventa sievai un meitai ilgstoši tika liegts viņu apciemot. Vadoties no savas iepriekšējās prakses, ECT secināja, ka šādi ierobežojumi nav nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā (citiem vārdiem - nav samērīgi).⁸⁰

Autors uzskata, ka vēl viens no iespējamajiem iemesliem ir tas, ka Latvija tikai salīdzinoši nesen bija atguvusi Neatkarību, kā rezultātā, iespējams, tiesnešiem, tāpat kā sabiedrības locekļiem, bija uzskats, ka brīvā valstī katrs var izpaust savu viedokli, kā to vēlas. Tomēr minētajā gadījumā gan tad, gan mūsdienās nav pieļaujami šāda veida izteicieni par lietu, īpaši tad, ja lietas izskatīšana vēl nav pabeigta. Iespējams, šis ECT lietas spriedums “Lavents pret

---

⁷⁸ J.Briede. Kāds ir spriedums lietā “Lavents pret Latvijas Valsti”. Pieejams: <http://providus.lv/article/kads-ir-spridums-lieta-lavents-pret-latvijas-valsti> [aplūkots 02.05.21]

⁷⁹ Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-likumi/id/649> [aplūkots 20.04.21]

⁸⁰ J.Briede. Kāds ir spriedums lietā “Lavents pret Latvijas Valsti”. Pieejams: <http://providus.lv/article/kads-ir-spridums-lieta-lavents-pret-latvijas-valsti> [aplūkots 02.05.21]

Latviju” ir kopumā nācis par labu tādā nozīmē, ka tiesnešiem ir priekšzīme un tā sauktais “sliktais piemērs”, kuram nevajadzētu līdzināties un ko nevajadzētu atkārtot.

3.2. Tiesu komunikācijas attīstība no iestāšanās Eiropas Savienībā līdz mūsdienām

1995. gada 7. aprīlī saeimas sēdē apstiprināja Ministru kabineta iesniegto dokumentu “Latvijas Republikas ārpolitikas pamatvirzieni līdz 2005. gadam”.⁸¹ Tas bija pirmais nopietnais Latvijas spertais solis Latvijas Republikas valsts neatkarības nostiprināšanai un tās neatgriezeniskuma nodrošināšanai. Kā pamatmērķis šim dokumentam tika noteikta iekļaušanās Eiropā. Pašmērķis bija iestāšanās Eiropas Savienībā, kas ir būtiska latviešu tautas izdzīvošanas un Latvijas valsts saglabāšanas iespēja. Šī iekļaušanās Eiropas Savienības ekonomiskajā sistēmā veicinās Latvijas saimniecības, zinātnes, izglītības un kultūras straujāku attīstību – tā teikts šajā dokumentā, kuru 1995. gada 7. aprīlī pieņēma saeima.⁸²

Bija svarīgi noteikt un identificēt visus iespējamus ārējos un iekšējos šķēršļus, kuri varētu traucēt tālākā integrācijas procesā. No ārējiem šķēršļiem būtiskākie bija divi. Pirmais bija Krievijas arvien pieaugošā vēlme iejaukties un ietekmēt Baltijas valstu iekšējos reformu procesus un mēģinājumus saglabāt šīs Baltijas valstis savā ietekmes sfērā. Šim mērķim tika pieskaņota Krievijas diplomātiskā terminoloģija. Uz Baltijas valstīm tika attiecināts “tuvo ārzemju” koncepts, tas skaidri lika noprast, ka Krievija nemaz nevēlas atzīt Baltijas valstis par īstām ārzemēm.⁸³

Otrs būtiskākais šķērslis bija Rietumu piesardzība, kas sakņojās pārliecības trūkumā par demokrātisko reformu ilgtspēju Centrāleiropas, Austrumeiropas, kā arī Baltijas valstīs. No tā izrietēja nevēlēšanās steigties ar lēmumiem, kas pavērtu šīm valstīm durvis uz ietekmīgākajiem Rietumu “Klubiem”. Turklāt jānorāda arī, ka šo piesardzību – īpaši Baltijas valstu gadījumā – vēl vairāk pastiprināja pārlietu lielā vēlme ieklausīties Krievijas paustajos pārmētos Baltijas valstu virzienā.⁸⁴

Taču netrūka arī iekšējo šķēršļu. Par būtiskāko var uzskatīt Latvijas ārkārtīgi mainīgo politisko vidi – laika posmā no 1992. līdz 2002. gadam Latvijā nomainījās desmit valdības. Lai gan visā šajā periodā izdevās nodrošināt svarīgāko ārpolitisko mērķu stabilitāti, biežās

---

⁸¹ Latvijas ārpolitikas pamatvirzieni līdz 2005. gadam. Pieņemts 1995.gada 7.aprīlī. Pieejams: <https://www.mfa.gov.lv/arpolitika/latvijas-arpolitikas-pamatvirzieni-lidz-2005-gadam> [aplūkots 02.05.21]

⁸² Turpat

⁸³ Riekstiņš M. Atjaunotās Latvijas ārpolitikas pirmssākumi un stratēģiskās prioritātes. No atgriešanās Eiropā. Latvijas prezidentu, premjerministru, ministru un diplomātu esejas. No starptautiskās atdzīšanas līdz pirmajai prezidentūrai Eiropas Savienībā.. Rīga: apgāds “Zinātne”, 2016., ISBN 978-9934-549-03-8, 16.lpp

⁸⁴ Turpat

politiskās maiņas radīja pietiekami daudz neskaidrību (arī mūsu ārvalstu partneriem), tāpat tās radīja papildu slodzi un atbildību valsts ierēdniecībai.⁸⁵

1995. gada 27. oktobrī Madridē, Spānijā, kas tajā brīdī bija prezidējošā valsts, Spānijas Ārlietu ministrijas valsts sekretāram tika iesniegts Latvijas pieteikums dalībai Eiropas Savienībā.⁸⁶ Kopsakarā ar šo iepriekš minēto dokumentu Latvija un vēl deviņas citas valstis 2002. gada 13. decembrī Eiropas savienības valstu galotņu tikšanās laikā Kopenhāgenā oficiāli beidza iestāšanās sarunas un saņēma uzaicinājumu iestāties Eiropas Savienībā.⁸⁷ 2003. gada nogalē Latvijā tika rīkots referendums un ar 67% nobalsojot par, Latvija 2004. gada 1. maijā, stājoties spēkā līgumam par pievienošanos Eiropas Savienībai, Latvija noslēdza šo sarežģīto diplomātijas procesu.⁸⁸

Autoram, rakstot šo darbu, radās interese par to, kā šis svarīgais valsts neatkarības un drošības nodrošinājums, iestājoties Eiropas Savienībā, ir ietekmējis to, kā ir mainījusies tiesnešu komunikācija un kas tajā ir uzlabojies vai, gluži pretēji, pasliktinājies.

Šajā laika posmā vispamanītākā un visspilgtākā, kā arī skandalozākā informācija par tiesnešu komunikāciju medijus pāršalca 2007.gada augustā, kad publicists Jānis Brūklenis jeb, kā zināms plašākai sabiedrībai, Lato Lapsa⁸⁹ klajā laida grāmatu “Tiesāšanās kā ķēķis”. Šajā grāmatā tika publicētas cilvēku sarunas, kuru vārdi bija izmainīti, taču no grāmatas priekšvārdā norādītā bija noprotams, ka sarunas notikušas starp advokātiem, tiesnešiem un citiem sabiedrībā zināmiem un nozīmīgiem cilvēkiem. Tika atzīmēts, ka advokāts Andris Grūtups bijis grāmatas galvenā varoņa Arņa Gūtupa prototips.⁹⁰ Paralēli šai grāmatas izdošanai Lato Lapsa iesniedza šo minēto telefonsarunu atšifrējumus prokuratūrai.

Šis skandāls bija radies *ex parte* sarunu dēļ jeb sarunām starp tiesnešiem un advokātiem, kas notiek par tiesvedības procesu, kas ir rupjš ētikas kodeksa pārkāpums, jo pēc šādām sarunām tiesnesis varbūt īsti vairs nevar būt objektīvs par šo lietu. Kā pēc šī skandāla sacīja zvērināts advokāts Dr.iur. Aivars Niedre, tad diskutēja par to, vai ir iespējams novilkt robežu, ciktāl advokāts un tiesnesis vispār var sadarboties, un, kā šis advokāts precizēja, tad, viņaprāt,

---

⁸⁵ Riekstiņš M. Atjaunotās Latvijas ārpolitikas pirmssākumi un stratēģiskās prioritātes. No atgriešanās Eiropā. Latvijas prezidentu, premjerministru, ministru un diplomātu esejās. No starptautiskās atdzīšanas līdz pirmajai prezidentūrai Eiropas Savienībā.. Rīga: apgāds “Zinātne”, 2016., ISBN 978-9934-549-03-8, 16.lpp

⁸⁶ Turpat 20.lpp

⁸⁷ Sprūde V. 2002.gada 13.decembrī. Pieejams: <https://www.la.lv/2002-gada-13-decembri-2> [aplūkots 02.05.21]

⁸⁸ Riekstiņš M. Atjaunotās Latvijas ārpolitikas pirmssākumi un stratēģiskās prioritātes. No atgriešanās Eiropā. Latvijas prezidentu, premjerministru, ministru un diplomātu esejās. No starptautiskās atdzīšanas līdz pirmajai prezidentūrai Eiropas Savienībā.. Rīga: apgāds “Zinātne”, 2016., ISBN 978-9934-549-03-8, 36.lpp..

⁸⁹ LULMFI Lato Lapsa Pieejams: <https://literatura.lv/lv/person/Lato-Lapsa/885087> [aplūkots 03.05.21]

⁹⁰ DELFI Grāmata “Tiesāšanās kā ķēķis”. Pieejams: <https://www.delfi.lv/news/national/politics/pelekais-kardinals-spridzinasana-daudzmljonu-pravas-labdariba-dazi-spilgtakie-grutupa-dzives-fragmenti.d?id=44619738&page=3> [aplūkots 03.05.21]

šīs vadlīnijas jau ir noteiktas Advokatūras likumā: “Piemēram, ir gadījumi, sevišķi bieži gan tie nav, kad advokāts un tiesnesis ir vienas ģimenes locekļi, un dabiski, ka viņu starpā varētu norisināties dažādas sarunas. Taču likums noteic, ka lietā, kurā piedalās kāds radnieks, otrs radnieks nevar būt. Tātad pat visspilgtākais advokāts nevar piedalīties lietā, ja viņa dzīvesbiedrs tajā ir tiesnesis. Tādējādi ir skaidrs, ka no konkrētu lietu apspriešanas ar tiesnesi advokātam vajadzētu atturēties, un šāds atzinums, pēc manām domām, jau izriet no likuma. Proti, atturēties tādā izpratnē, ka ir daļa jautājumu, par kuriem advokāts ar tiesnesi varētu runāt, un ir daudz tādu jautājumu, kurus tie nedrīkst apspriest.”⁹¹ Tāpat arī Niedres kungs precizēja, ka starp advokātu un tiesnesi saruna varētu būt par kvalifikācijas jautājumu vai ko citu precizējamu. Piemēram, advokāts kādā savā dokumentā, sūdzībā, pieprasījumā vai prasības pieteikumā izteicis domu, kuru tiesnesis skaidrības nolūkā vēlas konkretizēt – tad jā, šāda saruna starp šīm pusēm varētu būt, bet ne par to, kā jālemj tā vai cita lieta.⁹²

Tāpat arī A. Niedre norādīja, ka, ņemot vērā tā laika notikumus, atceras, ka agrāk robežas starp advokātiem un pārējiem juristiem, piemēram, prokuratūru un tiesu, tik strikti nebija novilkta. Tāpat arī advokāti nekad nebija bijuši tik aktīvi, kā, piemēram, prokurori, kuri nereti ar tiesnešiem apsprieda kvalifikācijas jautājumus konkrētā lietā, uzskatot, ka gan vieni, gan otri nav tieši ieinteresēti attiecīgās personas apsūdzēt, notiesāt vai attaisnot. Tomēr attiecībā uz advokātu tas ir nedaudz citādi, jo viņš savukārt ir tieši ieinteresēts konkrētajai personai sodu mīkstināt, to attaisnot jeb izmantot visus likumā paredzētos līdzekļus, kas viņa pārstāvamajam nāk par labu. Tomēr, kā jau A. Niedre bija uzsvēris, tad runa var būt tikai par likumā paredzētiem līdzekļiem klienta aizstāvībai, nevis jebkuriem līdzekļiem.⁹³

Šīs pašas diskusijas sakarā žurnālam “Jurista Vārds” izteicās arī zvērināts advokāts Mg.iur. Lauris Liepa, kurš arī uzskata, ka šo minēto profesiju pārstāvju sadarbība ir neizbēgama, jo grūti iztēloties vienotu tiesu sistēmu, ja starp tiesu varas profesijām nav patstāvīgas saziņas un sadarbības, tai skaitā arī par tiesību normu piemērošanu un iztulkošanu. Turklāt vienota izpratne par noteiktiem tiesību jautājumiem vienkāršo un atvieglo tiesas procesu. Tas kalpo gan sistēmas efektivitātei, gan katra procesa dalībnieka interesēm. Tas nozīmē, ka tiesiskā valstī tiesnešiem, advokātiem un prokuroriem ir iespējas kopīgi un bez aizspriedumiem debatēt par aktuāliem tiesību jautājumiem. Kā ideālu piemēru Lauris Liepa min Latvijas Universitātes ikgadējās zinātniskās konferences, kad atsevišķās tiesību sekcijās kopā

---

⁹¹ Niedre A. Vai advokātam aizstāvat klientu visi līdzekļi ir labi. Jurista Vārds, 2007, nr.36. Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/162590-vai-advokatam-aizstavot-klientu-visi-lidzekli-ir-labi/> [aplūkots 03.05.21]

⁹² turpat

⁹³ turpat

sanāk gan augstskolu pētnieki, gan praktizējošie juristi. Kopīgas konsultācijas iespējamas starp atsevišķiem juristiem, arī ja tie pieder pie atšķirīgām tiesu varas profesijām.⁹⁴

Tomēr L. Liepa uzdod arī jautājumu, kā vērtēt tiesneša un prokurora vai prokurora un advokāta lietišķu sarunu par kādu no aktuālajiem jautājumiem, kas, iespējams, pēc īsa brīža būs vērtējamas tiesas procesā ar šo juristu piedalīšanos dažādās tiesas galda pusēs? Profesionālās ētikas doktrīnas avoti uzsver, ka tiesnesim ir jābūt savā darbā objektīvam, neizrādot īpašu labvēlību nevienam no procesa dalībniekiem un neizpaužot simpātijas kādam no procesā paustajiem viedokļiem. Tas nozīmē ka atliktu tikai piemērot izplatītā “neatkarīgā vērotāja” kritēriju: tiesa ir objektīva, ja neiesaistītajam un profesionālam vērtētājam rodas pilnīga pārliecība, ka tiesa rīkojusies objektīvi bez iepriekšējiem aizspriedumiem vai ārējās ietekmes.⁹⁵

Tādējādi darba autoram radās jautājums, kā var uzskatīt tiesnesi par objektīvu, ja tas tiesas laikā privāti ir apspriedis ar vienas puses advokātu lietas apstākļus, un kā tādā gadījumā, to uzzinot, jūtas otra puse. Ir nenoliedzami skaidrs, ka jebkura persona, kas ir kā dalībnieks kādā lietā, neatkarīgi vai apsūdzētā pusē vai prasītāja pusē, uzzinot, ka šādas sarunas otras puses advokātam ar tiesnesi ir notikušas, visticamāk nedomās, ka tiesnesis ir objektīvs, jo personas paļaujas, ka tiesa būs neatkarīga un objektīva. Pie šādiem nosacījumiem un sarunām tiesas varas jēga zūd, jo līdzko tiesneša objektivitāte tiek apšaubīta, tad šai vienai pusei zūd jebkāda veida cerības šo tiesu godīgā veidā uzvarēt, ja šī tiesa ir acīmredzami jau pirms sprieduma apspriedusies ar otru pusi. Ar ko darba autors ir domājis godīgā veidā uzvarēt? Šādos gadījumos nav vienlīdzīgas izteikšanās iespējas abām pusēm, jo šādas ārpus tiesas apspriedēs par vēl nenospriestu lietu nozīmē, ka vienai pusei ir bijis vairāk laika pārliecināt šo tiesnesi par sava klienta argumentiem, un tas nozīmē, ka šī tiesa vairs nav taisnīga. Tāpat arī jāatceras, ka šādu sarunu nopludināšana un izpaušana met ļoti lielu ēnu uz Latvijas tiesu sistēmu kopumā, jo jebkuram sabiedrības loceklim, medijos izlasot par šādu lietu vai izlasot šo Jāņa Brūkleņa grāmatu “Tiesāšanās kā ķēķis”, sabojājas priekšstats nevis par noteiktu tiesnesi, bet par tiesu sistēmu kopumā.

Par šo lietu izteicās arī bijušais Satversmes tiesas vadītājs Aivars Endziņš, kurš tajā laikā norādīja, ka, ja ieraksti ir tiešām autentiski, tad tas parāda uz to, cik ļoti sapuvusi ir mūsu tiesu sistēma, un ka devīze “viens likums, viena taisnība visiem” ir tikai uz papīra rakstīta.⁹⁶

---

⁹⁴ Liepa L. Izeja no krīzes jāmeklē kopīgi. Jurista Vārds, 2007, nr.37. Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/162919-izeja-no-krizes-jamekle-kopigi/> [aplūkots 02.05.2021.]

⁹⁵ turpat

⁹⁶ Dienas bizness Skandāls tiesu sistēmā. Pieejams: <https://www.db.lv/zinas/skandals-tiesu-sistema-217462> [aplūkots 02.05.2021.]

Autors uzskata, ka kopumā šis skandāls, neatkarīgi no tā, vai sarunu autentiskums ir pierādīts vai nav, ļoti iedragāja sabiedrības uzticību tiesu sistēmai, jo sabiedrībai pietiek tikai ar to, ka šādi apgalvojumi tika izteikti medijos un ierakstīti grāmatā, pat nenoskaidrojot taisnību par šīm sarunām. Respektīvi Latvijas tiesu sistēmai bija no jauna sabiedrībai jāpierāda, ka tiesai var uzticēties. Tāpat arī autors piekrīt L. Liepam sakarā ar to, ka fakts kā tāds, ka tiesneši runājas ar advokātiem un apspriež juridiskas lietas, nav nekas nosodāms, jo Latvijas tiesu sistēma sevi būvē pēc atklātas sabiedrības tiesu sistēmas parauga⁹⁷, tomēr ir skaidrs, ka šajā gadījumā skandāls ir radies šo sarunu dēļ, kas notiek par konkrētu lietu un apstākļiem.

Kā tika atzīts darbā iepriekš minētajā 2004. gadā rīkotajā diskusijā “Kur sākas un kur beidzas tiesneša vārda brīvība”, kurā piedalījās tā laika Tiesnešu biedrības priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs, Augstākās tiesas priekšsēdētājs Andris Guļāns, Latvijas Universitātes Cilvēktiesību institūta direktors Artūrs Kučs, Satversmes tiesas tiesnesis Gunārs Kūtris un Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes un Rīgas Juridiskās augstskolas lektors zvērināts advokāts Lauris Liepa⁹⁸, tad 2004. gadā vēl nebija speciālas uzraudzības institūcijas tiesneša ētikas kodeksa pārkāpumiem. Tomēr pēc šīm plašajām diskusijām, kas arī aptvēra šo telefona sarunu skandālu, 2008.gadā 11.aprīlī tiek izveidota Tiesnešu ētikas komisija, kuras mērķis ir saskaņā ar likuma “Par tiesu varu” 14.1 nodaļu ir koleģiāla tiesnešu pašpārvaldes institūcija, kuras pamatmērķis ir sniegt atzinumus par ētikas normu interpretāciju un pārkāpumiem, kā arī skaidrot tiesnešu ētikas normas.⁹⁹

Tiesnešu ētikas komisijas funkcijas ir:

- pēc tās personas pieprasījuma, kurai ir tiesības ierosināt disciplinārlietu, kā arī pēc Tiesnešu disciplinārkolēģijas vai Disciplinārtiesas pieprasījuma sniegt atzinumus par ētikas normu interpretāciju un pārkāpumiem;
- pēc savas iniciatīvas vai tiesnešu lūguma skaidrot un analizēt Tiesnešu ētikas kodeksa normas, kā arī konsultēt tiesnešus par tiesnešu ētikas jautājumiem;
- apkopot un sagatavot publicēšanai atziņas un skaidrojumus par ētikas normu interpretāciju un piemērošanu;
- apspriest ētikas normu pārkāpumus;

---

⁹⁷ LETA Juristu ētikas pasniedzējs: smagi iedragāta uzticība tiesu sistēmai. Pieejams: <https://www.apollo.lv/5079978/juristu-etikas-pasniedzajs-smagi-iedragata-uzticiba-tiesu-sistemai> [aplūkots 28.04.2021.]

⁹⁸ Kūtris.G, Gailīte.D, Guļāns.A, Liepa.L, Bičkovičs.I, Kučs.A. Kurs sākas un kur beidzas tiesneša vārda brīvība. Diskusija. Jurista Vārds 2004. Nr.39 (344). Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/94813-kur-sakas-un-kur-beidzas-tiesnesa-varda-briviba/> [aplūkots 25.04.21]

⁹⁹ Tiesnešu ētikas komisija. Pieejams: <https://tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisija> [aplūkots 19.04.2021.]

- izstrādāt tiesnešu ētikas kodeksa normas un iesniegt tās apstiprināšanai Tiesnešu konferencē;

- lemt par disciplinārlietas ierosināšanu.¹⁰⁰

Autoraprāt, šis bija īstais risinājums, lai daudz rūpīgāk izskatītu tiesneša ētikas pārkāpumus un pārkāpumu gadījumā pareizi interpretētu tiesneša ētikas kodeksu. Turklāt šādas komisijas izstrādāšana nozīmē to, ka turpmākajiem pārkāpumiem būtu sekas, un par to tiesneši tiktu sodīti. Šāda komisijas izveide nozīmē, ka arī mazāk, iespējams, būs atkārtot Laventa lietā pieļautās kļūdas, jo autors pieļauj domu ka, ja tajos laikos būtu šāda Tiesneša ētikas komisija, tad, visticamāk, nebūtu pieļauti tiesneses izteikumi medijiem, un šai tiesnesei būtu disciplinārabildība par tiesneša ētikas kodeksa pārkāpumiem. Kopš iestāšanās brīža līdz pat šim brīdim autors uzskata, ka šī tiesnešu ētikas komisijas izveide bija straujš un Latvijas tiesību sistēmai nepieciešamākais solis, lai būtu šī kontroles institūcija tiesnešiem, un šī tiesnešu komunikācija ar sabiedrību, gan tiesas zālē, gan ārpus tās, būtu kvalitatīva, un sabiedrībai būtu lielāka uzticība tiesu sistēmai kopumā.

---

¹⁰⁰ Tiesnešu ētikas komisija. Pieejams: <https://tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisija> [aplūkots 19.04.2021.]

KOPSAVILKUMS

Pētījuma rezultātā izvirza aizstāvēšanai šādas tēzes:

1) Latvijā kā demokrātiskā tiesiskā valstī nedrīkst tikt pieļauts tas, ka tiesas sēdē iesaistītajām pusēm var rasties iespaids, ka netiek nodrošinātas viņu tiesības uz taisnīgu tiesu. Kā viens no tādiem iemesliem šobrīd var būt pēdējais vārds tiesas sēdē. Ņemot vērā Kriminālprocesa likuma grozījumus šobrīd var tikt ierobežots pēdējā vārda ilgums, kā arī runas saturs, tāpēc var rasties situācija kad vienai pusei var tikt dots mazāk laika pēdējam vārdam, kā otrai pusei. Šī komunikācija tiesas sēdē ir ļoti svarīga, tomēr tagad tā tiek ierobežota. Autors uzskata, ka likumdevējs pieņemot šādus grozījumus nav adekvāti reaģējis uz šo situāciju un tiesu vara sabiedrības acīs var zaudēt vēl vairāk uzticības, kā tas ir šobrīd.

2) Medijiem sava loma un uzdevums ir jāpilda sabiedrības interesēs. Medijs nedrīkst būt apdraudējums valsts varai jeb, respektīvi, šajā gadījumā tiesu varai. Medijam informācija sabiedrībai ir jānodod tieši tāda, kāda tā nāk no pamatavota, un medijs nedrīkst dezinformēt sabiedrību savu interešu dēļ.

3) Nedrīkst tiesas runas personu izvēli un laiku komunikācijai atstāt tikai mediju izvēles rokās, jo tas var novest pie manipulācijas ar sabiedrisko domāšanu.

4) Autors uzskata, ka tiesnesim pašam sava sprieduma skaidrošanu nedrīkst uzspiest, jo tiesnesis ir neatkarīgs. Tā iemesla dēļ spriedumu drīkst pārsūdzēt, ja kādam liekas, ka tiesnesis pieņēmis nepareizu lēmumu.

5) Tā kā tiesnesis ir neatkarīgs un tam savi spriedumi nebūtu jāskaidro, tad darba autors uzskata, ka pareizākais variants būtu iecelt tiesas “runas personu” vai preses tiesnesi, kurš būtu apmācīts komunikācijā, kā arī šajai personai būtu nepieciešamas juridiskās zināšanas. Tādējādi šī persona pārzinātu komunikāciju un tiesību zinātnes un spētu objektīvi izskaidrot sabiedrībai svarīgās lietas, lai tiesnesim, kuram ir jābūt neatkarīgam, kā arī kurš nav studējis komunikāciju, nebūtu jāskaidro savi spriedumi.

6) Tiesnesis nav apmācīts komunikācijai ar medijiem, tāpēc darba autors kā otru iespējamo risinājumu ierosina, ka tiesnešiem būtu nepieciešamas ikgadējas tikšanās ar mediju konsultantiem, lai iegūtu jaunas zināšanas komunikācijā ar sabiedrību vai atsvaidzinātu tās. Tas izslēgtu iespēju, ka tiesnesis intervijās pieļautu rupjas kļūdas un izteiktos sabiedrībai saprotamākā valodā.

7) Autoraprāt, pozitīva ir COVID-19 pandēmijas laikā, Satversmes tiesas pielietotā metode ar tiesas sēdēm, kuras ir iespēja skatīt tiešraidē. Pēc autora domām sabiedrībai noderīgi būtu, ja šādu tiešraides translāciju turpinātu arī pēc pandēmijas beigām, jo daļai sabiedrības, kam ir

interese, ir arī iespēja sekot līdz tiešraidei, kā arī tas nodrošina tiesas darba caurredzamību, kas autoraprāt laika gaitā pozitīvi atspoguļosies uzticības rādītājos tiesu sistēmai Latvijā.

8) Kā autors, rakstot šo darbu noskaidroja, tad atmodas laikā pastāvēja “Zinību biedrība”, kas organizēja lekcijas un stāstīja par likumiem, un cilvēki, kas vēlējās, varēja šīs lekcijas apmeklēt, tas nozīmē, ka autora sākotnēji izvirzītā hipotēze, ka tiesneši PSRS laikā komunicēja tikai ar spriedumiem un ar tiesas zālē esošajiem nav apstiprinājies.

9) Autors uzskata, ka neviens labāk neredz likuma trūkumus par tiesnešiem, kuri ar likumiem saskaras un strādā ar tiem ikdienā. Šī iemesla dēļ autors uzskata, ka ļoti liels ieguvums Latvijas likumdošanai būtu, ja Augstākajai tiesai tiktu piešķirtas likumdošanas iniciatīvas tiesības.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

Literatūra

1. Briede J., Višķere I., Litvins G. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011.
2. Briede J. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VI nodaļa. Tiesa. VII nodaļa. Valsts kontrole. Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: // Latvijas Vēstnesis, 2013.
3. Briede J. Kāds ir spriedums lietā “Lavents pret Latvijas Valsti”. Pieejams: <http://providus.lv/article/kads-ir-spriedums-lieta-lavents-pret-latvijas-valsti> [aplūkots 02.05.21]
4. Brila B. Par katru cenu – par kādu cenu? «Padomju Jaunatne», 1988. gada 15. oktobris, Nr. 197. Pieejams: <https://www.barikadopedija.lv/raksti/101264> [aplūkots 25.04.21]
5. Dimants A. "Komunikācija". Nacionālā enciklopēdija. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/6063> [aplūkots 23.03.21]
6. Delfi, Grāmata “Tiesāšanās kā ķēķis”. Pieejams: <https://www.delfi.lv/news/national/politics/pelekais-kardinals-spridzinasana-daudzmiljonu-pravas-labdariba-dazi-spilgtakie-grutupa-dzives-fragmenti.d?id=44619738&page=3> [aplūkots 03.05.21]
7. Feldmanis I. Latvijas okupācija: vēsturiskie un starptautiski tiesiskie aspekti. Pieejams: <http://www.mfa.gov.lv/lv/Arpolitika/latvijasvesture/okupācijas-aspekti/> [aplūkots 25.04.21]
8. Krūzkopa S. Atceļ tiesnešu imunitāti administratīvo pārkāpumu lietās. 11.06.20 Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/317087-atcel-tiesnesu-imunitati-administrativo-parkapumu-lietas-2020> [aplūkots 25.04.21]
9. LETA. Juristu ētikas pasniedzējs: smagi iedragāta uzticība tiesu sistēmai. Pieejams: <https://www.apollo.lv/5079978/juristu-etikas-pasniedzajs-smagi-iedragata-uzticiba-tiesu-sistemai> [aplūkots 28.04.2021.]
10. LSM.lv Ziņu redakcija. No amata atstādina dzērumā pie stūres pieķerto tiesnesi. 11.01.19. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/no-amata-atstadina-dzeruma-pie-stures-piekerto-tiesnesi.a305789/> [aplūkots 24.04.21]

11. LU LMFI Lato Lapsa. Pieejams: <https://literatura.lv/lv/person/Lato-Lapsa/885087>
[aplūkots 03.05.21]
12. Matjušina R. Tiesneša empātija kā viens no tiesas objektivitātes kritērijiem. Pieejams:
http://www.dukonference.lv/files/proceedings_of_conf/53konf/tiesibas/Matjusina.pdf
[aplūkots 21.04.21]
13. Oksfordas vārdnīca. <https://www.lexico.com/definition/communication> [aplūkots
23.03.21]
14. Pleps J., Pastars E. Konstitucionālās tiesības. Rīga: // Latvijas Vēstnesis, 2004.
15. Riekstiņš M. Atjaunotās Latvijas ārpolitikas pirmssākumi un stratēģiskās prioritātes. No atgriešanās Eiropā. Latvijas prezidentu, premjerministru, ministru un diplomātu esejas. No starptautiskās atdzīšanas līdz pirmajai prezidentūrai Eiropas Savienībā.. Rīga: apgāds “Zinātne”, 2016., ISBN 978-9934-549-03-8, 16.lpp
16. Skandāls tiesu sistēmā. Pieejams: <https://www.db.lv/zinas/skandals-tiesu-sistema-217462>
[aplūkots 02.05.2021.]
17. Sprūde V. 2002.gada 13.decembrī. Pieejams: <https://www.la.lv/2002-gada-13-decembri-2>
[aplūkots 02.05.21]
18. Terors Norvēģijā. Gājuši bojā vismaz 76 cilvēki. Pieejams:
<https://www.tvnet.lv/5350697/terors-norvegija-gajusi-boja-vismaz-76-cilveki> [aplūkots
22.04.2021.]
19. Tiesneši lems par jaunu Tiesneša ētikas kodeksu. Pieejams:
<http://212.70.163.134/lv/jaunumi/par-tieslietu-padomi/tiesnesi-lems-par-jaunu-tiesnesu-etikas-kodeksu-10413> [aplūkots 25.04.21]
20. Tiesnešu ētikas komisija. Pieejams: <https://tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisija> [aplūkots
19.04.2021.]
21. Uzticības līmenis medijiem un institūcijām Baltijā 2019. gadā. Pieejams:
<https://lvportals.lv/skaidrojumi/312475-uzticibas-limenis-medijiem-un-institucijam-baltija-2019-gada-2020> [aplūkots 20.03.2021]
22. Zemgales rajona tiesas tiesnesi Silicku pieķer braucam gandrīz 3 promiļu reibumā. 23.11.18. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/zemgales-rajona-tiesas-tiesnesi-silicku-pieker-braucam-gandriz-3-promilu-reibuma.a300657/> [aplūkots 24.04.21]
23. Dacic Dragicevic R. Communication strategies. European Court of Human Rights seminar the Authority of the Judiciary, 26 January, 2018. Pieejams:
https://www.echr.coe.int/Documents/Speech_20180126_Dragicevic-Dacic_JY_ENG.pdf
[aplūkots 22.04.21]

24. European Network of Councils for the Judiciary (ENCJ), 'Justice, Society and the Media. Report 2011-2012' (ENCJ, 2012) Pieejams: www.encj.eu/images/stories/pdf/GA/Dublin/encj_report_justice_society_media_def.pdf [aplūkots 22.04.21]
25. Public Opinion. Standart Eurobarometer 90. Pieejams: <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/STANDARD/yearFrom/1974/yearTo/2019/surveyKy/2215> [aplūkots 20.03.2021]
26. Public Opinion. Standart Eurobarometer 92. Pieejams: <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/STANDARD/yearFrom/1974/yearTo/2019/surveyKy/2255> [aplūkots 20.03.2021]

Periodika

1. Čepāne.I, Tiesības uz taisnīgu tiesu kā pamattiesības. Jurista Vārds, 2005. nr.36. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/117420-tiesibas-uz-taisnigu-tiesu-ka-personas-pamattiesibas/> [aplūkots 20.03.2021]
2. Gailīte.D.Bezgalīga cīņa par tiesu varas spēku un godīgumu. Jurista Vārds, 2007. 10.jūlijs Nr.28 (481). Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/160130-bezgaliga-cina-par-tiesu-varas-speku-un-godigumu/> [aplūkots 03.04.21]
3. Gailīte D., Litvins G. Konference par tiesu attiecībām ar politiķiem, medijiem un sabiedrību. Jurista Vārds, 2014. Nr.16 (818). Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/264259-konference-par-tiesu-attiecibam-ar-politikiem-medijiem-un-sabiedribu/> [aplūkots 24.04.21]
4. Endziņš A. Tiesu sistēmas un politikas saskarsme ar dinamiku. Juristu Vārds. 2002. Nr.-9 (242).
5. Kūtris.G, Gailīte.D, Guļāns.A, Liepa.L, Bičkovičs.I, Kučs.A. Kurs sākas un kur beidzas tiesneša vārda brīvība. Diskusija. Jurista Vārds 2004. Nr.39 (344). Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/94813-kur-sakas-un-kur-beidzas-tiesnesa-varda-briviba/> [aplūkots 25.04.21]
6. Liepa L. Izeja no krīzes jāmeklē kopīgi. Jurista Vārds, 2007, nr.37. Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/162919-izeja-no-krizes-jamekle-kopigi/> [aplūkots 02.05.2021.]

7. Niedre A. Vai advokātam aizstāvēt klientu visi līdzekļi ir labi. Jurista Vārds, 2007, nr.36
Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/162590-vai-advokatam-aizstavot-klientu-visi-lidzekli-ir-labi/> [aplūkots 03.05.21]
8. Pleps J. Latvijas Senāta izaicinājumi mūsdienām. Jurista Vārds, 2010. Nr.44 (639)
Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/220334-latvijas-senata-izaicinajumi-musdienam/>
[aplūkots 03.04.21]
9. Sabiedriskā viedokļa ietekme uz tiesnešiem un tiesu sistēmu kopumā. Jurista Vārds 2018. Nr. 6 (1012) Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/272164-sabiedriska-viedokla-ietekme-uz-tiesnesiem-un-tiesu-sistemu-kopuma/> [aplūkots 25.03.21]
10. Tiesnešu pamatprincipi: Eiropas Tiesnešu konsultatīvās padomes secinājumi, 13.punkts. Jurista vārds, 2010. Nr. 52 (647).

Normatīvie akti

1. ANO Vispārējā cilvēktiesību deklarācija. Pieejams: <https://www.tiesibsargs.lv/lv/pages/tiesibu-akti/ano-dokumenti/ano-vispareja-cilvektiesibu-deklaracija> [aplūkots 20.03.2021].
2. Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Parakstīta Romā. 04.11.1950. [aplūkots 20.04.21]
3. Tiesnešu uzvedības Bangaloras principi. Parakstīts Hāgā 25.11.2002.,26.11.2002.
Pieejams: https://www.tiesas.lv/Media/Default/Tiesne%C5%A1u%20%C4%93tikas%20komisijas%20n/Tiesnesu_etikas_Bangaloras_principi.doc [aplūkots 20.04.21]
4. Latvijas Republikas Satversme: LV likums. Pieņemts 15.02.1922 [aplūkots 20.03.2021].
5. Latvijas Republikas likums Par tiesu varu. Pieņemts 15.12.1992. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/62847-par-tiesu-varu> [apskatīts 20.03.2021]
6. Tiesnešu disciplinārās atbildības likums. Pieņemts 27.10.1994 Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=57677> [aplūkots 23.04.21]
7. Tiesnešu ētikas kodekss. Pieņemts 20.04.1995. [aplūkots 24.04.21]
8. Tiesnešu ētikas kodekss. Pieņemts 02.02.21 [aplūkots 04.04.21]
9. Latvijas ārpolitikas pamatvirzieni līdz 2005. gadam. Pieņemts 07.04.1995. Pieejams: <https://www.mfa.gov.lv/arpolitika/latvijas-arpolitikas-pamatvirzieni-lidz-2005-gadam>

10. Latvijas padomju sociālistiskās Republikas Augstākās Padomes deklarācija “Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu”. Pieņemts. 04.05.1990. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=75539&mode=DOC> [aplūkots 02.05.21]

Juridiskās prakses materiāli

1. ECT spriedums lietā “Lavents pret Latviju” // Latvijas Vēstnesis, 12.02.2003, Nr. 23(2788)
Pieejams: <http://at.gov.lv/downloadetclawfile/441> [aplūkots 20.04.21]
2. Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums lietā 2001-06-01. Secinājumu daļas 2.4.punkts.
3. Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums lietā nr. 2002-06-01. Secinājuma daļas 2.4 punkts. Pieejams: https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2002-06-01_Spriedums.pdf [aplūkots 20.03.2021]
4. Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums lietā Nr. 2009-11-01, 8.2. punkts.
5. Par Civilprocesa likuma 141.panta pirmās daļas, ciktāl tā neparedz tiesības iesniegt blakus sūdzību par lēmumu, ar ko apmierināts pieteikums par prasības nodrošināšanu, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91., 92. un 105.pantam: Latvijas republikas Satversmes tiesas 2010.gada 30.marta spriedums lietā Nr.2009-85-01. Secinājumu daļas 10.punkts.
Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=207497> [aplūkots 20.03.2021.]
6. Satversmes tiesas spriedums lietā Nr. 2009-11-01 Rīgā 2010. gada 18. janvārī. 8.2 punkts.

PIELIKUMS

Intervija ar Gvido Zemrībo

Uz sarunu aicinātais Zvērināts advokāts Gvido Zemrībo bijis Augstākās tiesas tiesnesis gandrīz trīsdesmit gadu, Augstākās tiesas vadītājs laikā, kad Latvija bija ceļā uz valstiskās neatkarības atgūšanu, un 1990. gada 17. maijā ievēlēts par pirmo atjaunotās Latvijas Republikas tiesas priekšsēdētāju. Rakstījis Latvijas tiesneša zvēresta tekstu, ko Augstākās tiesas tiesneši pirmoreiz devuši 1991. gadā un kas vēlāk iekļauts likumā “Par tiesu varu”. Apbalvots ar Trešās šķiras Triju Zvaigžņu ordeni, piešķirts Trīs Zvaigžņu ordeņa komandiera goda tituls. Par ilggadēju un nevainojumu darbību tieslietu sistēmā un par ieguldījumu normatīvo aktu pilnveidē Latvijas Zvērinātu advokātu padome ir apbalvojusi Gvido ar advokātu Goda zīmi.

Kāda veida tiesneša komunikācija vai tiesas komunikācijas ar sabiedrību bija iespējama uzreiz pēc neatkarības atjaunošanas vai “neatkarības atjaunošanas priekšvakarā”?

Es tiesā strādāju jau no 1962. gada, biju civillietu tiesas kolēģijas augstākā tiesā tiesnesis, pēc tam kolēģijas priekšsēdētājs, bet kopš 1985. gada tiesas priekšsēdētājs. Biju saistīts tikai ar Civillietu izskatīšanu, kas attiecās uz Civillietu izskatīšanu, būtiski neko sliktu teikt nevaru. Lietas tika skatītas tiesas sēdēs, spriedumi tika pasludināti, kā arī cilvēki varēja saprast, kas ar viņu lietu ir noticis. Tāpat arī varēja pārsūdzēt spriedumus.

Cita lieta bija, ja mēs runājam par tā saucamajām “politiskām lietām”. Protams, par kaut kādu tiesību ievērošanu ir grūti teikt, jo bija padomju sistēma, kad cilvēki tika vajāti par savu pārliecību bieži vien. Šīs lietas tika skatītas slepeni, slepenās tiesas sēdēs, neviens nepiedalījās, izņemot lietas dalībniekus, kur piedalījās speciāli prokurori un pat speciāli advokāti. Jāsaka, ka tā bija tā būtiskā atšķirība, ja mēs runājam par tieši to attiecību pret sabiedrību un cilvēkiem, starp cilvēkiem un tiesu, tad attiecībā uz civillietām, tad neko sevišķi nevaru teikt. Spriedumi tika pasludināti, kā arī izskaidroti.

Ja mēs runājam par šīm “politiskajām lietām”, tad jāsaka, ka vēlāk jau mums bija viena tāda unikāla politiskā lieta, kuru skatīja tiesa 1988. gadā tā saucamā “Lujāna lieta”. Par to ir pat uzrakstīta grāmata. Tas bija atmodas laiks. Jāsaka, ka būtiskas izmaiņas Padomju periodā notika sākot ar 1985. gadu, kad pie varas nāca Gorbačovs. Tā saucamais “perestroikas periods”, kad jau faktiski tās politiskās represijas vairāk vai mazāk bija beigušās. Notika rehabilitācijas process, kad skatījās cik pamatoti un likumīgi ir bijuši iepriekšējie spriedumi pret cilvēkiem, kas tika notiesāti un vajāti.

Lujāns bija jauns cilvēks, kas stāvēja ar plakātu, sakarā ar “Molotova – Ribentropa” pakta gadadienu. Uz plakāta bija kritika pret toreizējo Padomju savienības valdību, kā arī pret Latvijas

PSR vadītājiem. Drošības komiteja nolēma ar viņu tā sakot “izrēķināties”, lai pēc viņa parauga citi saprastu, kā tas varētu beigties. Viņu arestēja, un viņa lietu skatīja augstākajā tiesā. Toreiz jau augstākā tiesa skatīja šo lietu atklāti. Zāle bija pilna ar cilvēkiem. Varētu teikt, ka tas bija pirmais gadījums Padomju savienības vēsturē, kad drošības komitejas izmeklētā lietā augstākās tiesas tiesnesis uzdrošinājās šo cilvēku attaisnot. Cilvēki, kas bija zālē uz rokām iznesa šo tiesājamo no tiesas zāles.

Godīgi saku, tās jāsaka, ka atmodas periodā jau mūsu tiesai uzticējās. Mums bija gadījumi, kad demonstrantus arestēja, bet viņiem vajadzēja piespriest sodu, piemēram par sīko huligānismu. Tad jau bija tiesneši, kas uzdrošinājās viņus laist ārā. Pēc tam prokuratūra pārsūdzēja tiesnešu lēmumus uz augstāko tiesu. Arī ar manu parakstu šie prokuratūras protesti tika noraidīti. Milicija tajā laikā bija pēc nacionālā sastāva, Latviešu tautības cilvēku bija maz. Tas bija moments, ar kuru sakarā sākās tautas kustība un demonstrācijas, sevišķi ar “Molotova - Ribentropa” gadadienu. Bija pat speciāls PSKP centrālkomitejas lēmums, par šiem jautājumiem. Šajā lēmumā bija ierakstīts arī tāds fakts, ka Rīgā, Republikas galvaspilsētā, tikai 20 % no milicijas sastāva saprot latviešu valodu. Pēc tam bija Latvijas centrālkomiteja izdeva attiecīgu lēmumu. Viņi piebilda, ka tiesā tomēr vairākums esot latvieši. Mūsu nostāja vairāk vai mazāk bija zināma. Prokuratūrā bija šķelšanās. Viena daļa bija naidīgi noskaņoti, viena daļa bija nacionālistiski noskaņota. Vēlāk prokuratūra sadalījās.

Viens no momentiem, kas arī bija nebijis Padomju savienībā. Kad sākās atmodas kustība, kompartijā sākās šķelšanās, vairāk pēc nacionālās pazīmes. Nacionālie komunisti arī piedalījās tautas frontē. Pretī bija komunistiskā partijas daļa kuru vadīja Rubiks. Līdz ar to sadalījās arī prokuratūra. Pirms tam visi tiesneši bija partijas biedri, citādi jau tas nebija iespējams padomju laikā. Mums Augstākajā tiesā radās jautājums, galu galā partija dalās, kāda tad būs mūsu nostāja? Bija partijas sapulce, kurā es uzdevu jautājumu vienam krievu tautības tiesnesim, kurš nebija nacionāli noskaņots. Kā jūs domājat, jūs vienā partijā, otrs citā partijā, kā jūs spriedīsiet lietas? Kā jūs domājat, vai tas vispār ir labi, ka tiesnesis ir partijā? Viņš atbildēja, ka jā nu laikam nav. Tad es piecēlos un es teicu, ka man ir priekšlikums. *Šajā laikā respektīvi mūsdienās es uzskatu, ka mūsu likumdošanā tas ir trūkums*, ka Latvijas PSR konstitūcija piešķir augstākajai tiesai likumdošanas iniciatīvas tiesības. Es teicu, ka man ir priekšlikums – iesim ar likumprojektu uz augstāko padomi, lai izdara grozījumu likumā par tiesu iekārtu, ka tiesnesis nevar būt partijas biedrs. Tādus aplausus es tajā zālē nebiju dzirdējis.

Nākošajā dienā mēs sasaucām plēnuma sēdi. Pēc likuma plēnuma sēdē jāpiedalās arī Republikas prokuroram un tieslietu ministram (Skudra tajā laikā). Prokurors nobijās un

neatnāca. Es sagatavoju lēmuma projektu. Tad mēs plēnuma sēdē nobalsojām un sakrita, ka pēc pāris dienām notika augstākās padomes (1985.gada padome) sesija. Sesijā kā parasti pirms sēdes sākuma iepazīstina ar dienas kārtību un jautā, vai vēl kādi priekšlikumi dienas kārtībā. Es teicu, ka man ir likumprojekts un es lūdzu to iekļaut dienas kārtībā. Es uzkāpu tribīnē un izteicu savu viedokli par to, ka tiesnesis nevar būt partijā. Tā laika deputātu vairākums bija kolhoznieki, strādnieki, inteligences pārstāvji. Bija arī partijas dalībnieki. Vairākums tomēr piekrita man un nobalsoja par likumprojektu. Līdz ar to Padomju savienībā Latvijas PSR likumā ierakstīja, ka tiesnesis nevar būt nevienā politiskā partijā un nevienā politiskā organizācijā. Visa šī rezultātā tautā uzskats par tiesu bija citādāks.

Visa rezultātā, jau kad ir tā jaunā augstākā padome, kura pieņēma Neatkarības deklarāciju, pieņēma arī speciālu likumu par deputātu statusu. Tur tā situācija bija tāda – augstākā padome ir, par neatkarību ir nobalsots, bet valstī bija arvien iepriekšējā drošības komiteja, iepriekšējā milicija, prokuratūra arī bija sašķelta. Baidījās, ka vecā struktūra varētu vērsties pret šiem deputātiem. Šī iemesla dēļ deputātu statusa likumā ierakstīja arī tādu punktu, ka deputātu var saukt pie atbildības tikai tādā gadījumā, ja ir Augstākās tiesas prezidija lēmums. Mums uzticējās, kas bija kā deputātu drošības garantija. Tas ir jau tas fons, kā attiecas pret Augstāko tiesu.

Drīz pēc tam, 12 dienas pēc Neatkarības deklarācijas pieņemšanas, arī mani ievēlēja par Augstākās tiesas priekšsēdētāju. Tā es biju Augstākās tiesas priekšsēdētājs līdz 1994. gadam. Jāsaka, ka tiešām tā uzticība, salīdzinājumā ar prokuratūru vai policiju, Augstākā tiesa bija galvu pārāk. Diemžēl, tagad tā nav.

Tagad mēs pieņemām jaunus likumus, pie manis vērsās Gorbonovs, drīz pēc Neatkarības deklarācijas pasludināšanas, ar jautājumu par jaunu likumu pieņemšanu un veco padomju likumdošanas nomainīšanu. Bija nepieciešams izveidot juristu darba grupas, kuras atjaunotu likumus, kas bija līdz okupācijai (piemēram civillikums), vai arī pieņemtu jaunus likumus. Man Gorbunovs jautāja, kas varētu būt šo grupu vadītāji. Es ieteicu Kriminālprocesu likumam Jākabsonu, Civillikumam Vēberu. Kas attiecas uz Civilprocesu, es ieteicu sevi, jo es tajā laikā jau biju lasījis lekcijas 30 gadus Civilprocesā. Tad radās doma, ka nepieciešams jauns likums par tiesu iekārtu. Man padomā nebija neviena zināma jurista, kurš būtu autoritāte šajā sfērā. Ja tev prasa, bet nav neviens ko ieteikt, tad atlika teikt, ka es uzņēmos. Tad mēs ķērāmies pie darba, lai izstrādātu tiesu iekārtas likumu, kurš laika gaitā pārtapa par Likumu par tiesu varu. To mēs arī pieņemām. Tas stājās spēkā 1992. gada decembrī. Tas likuma pamatus visai tālākai likumdošanai. Pēc tam vēlāk tika pieņemts Civilprocesa likums, Kriminālprocesa likums un citi.

Jūs iepriekš minējāt par tiesnešiem, kas pieņēma lēmumus, kas ir pret valdošās varas uzskatiem. Tiesnešiem pēc tam bija sankcijas?

Tas bija jau Gorbačova laiks. Bija tāds moments, kad pēc tam bija ļoti liels spiediens uz mani. Tā kārtība bija tāda, ka tajos laikos lietu skatīja Augstākā tiesa. Šīs politikās lietas skatīja kā pirmās instances tiesa. Tādas apelācijas instances tiesas nebija un šos spriedumus nevarēja pārsūdzēt. Padomju savienībā bija tāda kārtība, ka lietas skatīšana notika uzraudzības kārtībā. Tas nozīmē, ja cilvēks ir neapmierināts ar tiesas spriedumu, viņš var vērsties ar tādu kā sūdzību uzraudzības kārtībā vai nu pie augstākās tiesas priekšsēdētāja vai pie Republikas prokurora. Ja viņam rodas šaubas par šo spriedumu, tad viņš var iesniegt protestu. Tad šo protestu skatītu. Ja par augstākās tiesas spriedumu, tad šo protestu iesniegtu augstākās tiesas prezidijā. Vēlāk šo lēmumu arī varēja pārsūdzēt Augstākās tiesas plēnumā. Tad tādas tiesības bija Republikas prokuroram, bet viņš bija vienā pozīcijā ar drošības komiteju, kas bija arī viņa iniciatīva tiesāt šo Lujānu. Viņš baidījās, ka ja viņš sniegs to protestu, Augstākā tiesa to noraidīs. Tāpēc viņš domāja piespiest mani, lai es iesniedzu protestu par šo spriedumu. Tādā gadījumā iespējams, ka Augstākā tiesa atceltu šo spriedumu. Mani sauca uz dažādām partijas instancēm. Vadošās personas bija Latvijā Centrālkomitejas pirmais sekretārs un otrais sekretārs. Otrais sekretārs padomju laikā uzticējās vietējai partijai, taču bija uzskats: "Uzticies bet pārbaudi", tāpēc visās republikās otrie sekretāri bija Maskavas iecelti. Tad toreiz mani izsauca Latvijas Centrālkomitejas otrais sekretārs, mani centās pierunāt, lai es iesniedzu šo protestu, jo tomēr viņš ir mans priekšnieks. Viņš saprata, ka viņam neizdosies, bet šķiroties viņš man teica: "Jā, es saprotu, jūs, tiesneši, esat pakļauti tikai likumam, bet ir vēl partijas disciplīna." Ar to viņš deva man saprast, ka es varu sagaidīt viskautko. Es tos vārdu ļoti labi atceros. Kad mēs ierosinājām jautājumu par to, vai tiesnesis var būt partijā, tad es atcerējos šos vārdus. Ja kāds šāds spriedums būtu Staļina laikā, tad nākošajā dienā tiesnesis būtu nošauts. Tas jau nebūtu iespējams.

Kāda tiesneša komunikācija ar sabiedrību bija padomju laikā?

Padomju laikā bija tāda organizācija "Zinību biedrība". Organizēja visādas lekcijas. Mēs visi arī bijām Zinību biedrības biedri. Laiku pa laikam organizēja, ka tiesnešiem ir jāiet un jālasa lekcijas. Pa Zinību biedrības līniju mēs braucām un lasījām lekcijas, stāstījām par likumiem. Tādas lekcijas tika organizētas, un cilvēki viņas varēja apmeklēt un klausīties.

Pēc Jūsu uzskata, tad tiesai uzticējās vairāk, nekā tas notiek šobrīd?

Protams, visi jau zināja to tiesas “ēnas pusi” jeb tās politiskās lietas. No vienas puses, sevišķa uzticība nebija arī tajā laikā, bet tīri tādus civilos jautājumos, cilvēki cerēja vismaz uz taisnīgumu, un mēs arī centāmies spriest pēc iespējas atbilstoši, ņemot vērā padomju likumus. Bet likumi piemēram darba tiesībās, bija tādi tīri demokrātiski. Protams, salīdzinot civillikodeksu ar Civillikumu, Civillikums ir protams neapšaubāmi galvu pārāks, lai arī pamatprincipi bija tie paši. Mums jau dažkārt bieži vien, kas nezina, kas atbraukuši no citām valstīm saka, ka Jums jau te nekā nebija. Viens otrs arī mums augstu stāvošs jurists ir tādās domās, kas mācījies citur. Faktiski jau tas pats civillikodekss pamatā jau bija tās pašas romiešu tiesību atziņas. Padomju profesors padomju universitātē jau nevarēja teikt, ka tas likums, par kuru es stāstu, tas balstās uz vergu īpašnieku tiesībām. Padomju valstī, darbaļaužu valstī, vergu īpašnieku likumi. Tāpēc teica, ka tie ir padomju likumi, kaut gan mums mācīja romiešu tiesības.

Tajā laikā, kad Jūs mācījāties Augstskolā, vai Jums mācīja tādu lietu, kā tiesnesim komunicēt?

Mēs mācījāmies tīri attiecīgās disciplīnas - Civiltiesības, Krimināltiesības, vienu procesu, otru procesu. Es vienu laiku lasīju priekšmetu, kurš man ļoti patika, kuram tāds interesants nosaukums bija – buržujsko valstu valsts tiesības. Pēc būtības tās ir salīdzinošās konstitucionālās tiesības. Tur man bija iespējas stāstīt par Amerikas konstitūciju, Anglijas konstitūciju, Francijas, Vācijas, Itālijas, Indijas un Japānas, kā arī par tiesībām, kādas tur ir. Protams, vajadzēja ievadā pateikt, ka tās ir buržuāziskās valstis, kurās darbaļaudis tiek ekspluatēti un tiek apspiesti un kā buržuji viņus apspiež un ierobežo viņu tiesības, bet pēc tam varēju pastāstīt, kā tiek ievēlēts Amerikas prezidents, kā tiek ievēlēts Anglijas parlaments. Bet tādas mācības kā komunicēt pareizi nebija.

Kas varētu būt šobrīd tas rādītājs, kāpēc Latvijai no Baltijas valstīm ir viszemākais uzticības līmenis Nacionālajai tiesību sistēmai ?

Es uzskatu, ka daudzi grozījumi mūsu likumos neveicina to, ka tiesas autoritāte ceļas. Kaut vai, ja mēs skatāmies uz administratīvo procesu. Apelācijas instances pamatā lieta jāskata rakstveida procesā. Ja tu lūdz un ja tiesa tam piekrīt, tad lietu skata mutvārdu procesā. Diemžēl tās tendences aiziet arvien tālāk arī civillietu izskatīšanā. Kāda ir tiesas jēga, kāpēc vispār tiesa pastāv un kā tas notiek? Kā atšķiras tiesneša spriedums no izpildvaras akta? Mirabo bija franču revolūcijas laika viens no izcilākajiem domātājiem. Viņš teica, ka lai mani tiesā tiesnesis kukuļņēmējas, lai mani tiesā tiesnesis, kurš ir mans ienaidnieks, bet lai mani tiesā atklāti. Ir jābūt tiesai, kur abas puses tiek uzklausītas. Tiesas jēga ir tāda, ka tiesnesis uzklausā cilvēkus. Tas cilvēks paskatās tam tiesnesim acīs. Tā ir tiesas jēga. Sākot no ķēniņa Zālamana laikiem. Mēs tagad sakām, ka lieta tiks izskatīta tajā un tajā datumā rakstveida procesā un jūs varat aiziet

un paņemt to spriedumu kancelejā. Kāpēc tā ir tiesa? Kā tas atšķiras no izpildvaras akta? Un vēl vairāk, mums likumā ir teikts, ka tiesas sprieduma pamatprincips ir tāds, ka tiesas spriedums tiek pasludināts, kā arī izskaidrots. Mums diemžēl ir normas, kurās tiek pielīdzināts šī sprieduma noraksta izsniegšana kancelejā ar sprieduma pasludināšanu. Es jau vienā konferencē nīrgājās, kas tad spriedumu pasludina, kancelejas sekretāre? Bet ja cilvēks nesaņem spriedumu kancelejā, bet saņem pa pastu, tad viņam pastnieks pasludina spriedumu? Tur jau ir tā tiesas jēga.

Padomju savienībā Staļina laikā bija tādas sevišķās apspriedes, kur sanāca kopā priekšnieki un pie galda saka to, to un to nošaut. To, to un to uz Sibīriju uz 20 gadiem. To, to un to uz Sibīriju uz 10 gadiem. Un jautājums bija atrisināts. Pēc būtības gandrīz atgriežamies pie tā paša. Diemžēl attiecībā uz kasācijas instanci mums laiku pa laikam apspriež darba rezultātus. Ir tāds žurnāls, kas saucas “Augstākās tiesas biļetens”. Tur ir norādīts, cik lietas tika izskatītas kasācijas kārtībā, cik lietas netika izskatītas kasācijas kārtībā, cik ierosināja un tā tālāk. Dažus gadus atpakaļ vēl rakstīja, bet pēdējā laikā neredzu, cik lietas izskatītas tiesas sēdē. Tad, kad vēl rakstīja, tad tur pa gadu bija kādas 5 varbūt. Uz vienas rokas pirkstiem var saskaitīt. Es tiesnešiem saku, priekš kam jums vajadzīgas mantijas? Atdodiet viņas muzejiem. Mantiņu uzvelk tad, kad ir kāda tiesnešu sanāksme.

Kāds bija lūzuma punkts, kad visu sāka izskatīt rakstiski?

Daudzi uzskata, ka tas ir vienkāršāk un ātrāk, kā arī lietu ir daudz, it īpaši attiecībā uz kasāciju. Viena daļa kasācijas cilvēki pārsūdz tikai , lai novilcinātu spriedumu izpildi, bet nu tomēr mums ir trīs instanču tiesas, vēl 2018. gadā izveidoja senātu un kopš tā laika mēs atjaunojam trīs instanču tiesu sistēmu. Mēs nedomājam, ka būs tāda situācija, kad lietas faktiski netiks skatītas. Bet tā jau ir tā svarīgākā lieta.

Kāds būtu tas risinājums lai to mainītu ? Risinājums būtu tiesas skatīt atklātās mutvārdu sēdēs?

Kāpēc gan nē?

Bet tas nepagarinātu ilgumu, cik ilgā laikā tiesa izskata lietas, kas atkal savādākā veidā bojātu uzticību tiesai, jo tiesas process būtu ilgs?

Varētu būt, bet kas ir svarīgāk – taisnīgs vai netaisnīgs spriedums? Tāpēc, ka tas jau zināmā mērā ir tāds padomju princips, ka Buržujus šauj nost, tas nekas, toties darba ļaudis dzīvos labāk. Darbaļaužu ir vairāk kā buržuju. Tātad – uz priekšu! Šeit diemžēl arī tāpēc, lai, piemēram, Jāņa lietu izskatītu labāk, tad Pētera lietu tīri vienkārši neskatīsim tiesas sēdē. Rezultāti bieži vien ir apšaubāmi. Es uzskatu, ka tas ir viens no galvenajiem iemesliem. Pēc

tam kas tur skaidros? Svarīgi ir jau arī vai cilvēks saprot, lai viņš zina kāpēc tiesa tā nosprieda un tā tālāk.

Par sabiedriskajiem medijiem kādreiz tik daudz neatspoguļoja, jo tad nebija tādu iespēju. Kā Jums liekas, vai sabiedriskie mediji atspoguļo pareizi informāciju, vai mēdz sagrozīt informāciju, vai nepateikt to pilnīgi?

Viens čehu rakstnieks kādreiz teica tā: "Ja cilvēki runātu tikai to, ko viņi zina, cik klusi tad būtu." Jūs saprotat, ja jūs rakstāt par kaut ko, tad jums ir jāzina tā tēma. Ar to jau bieži vien nākas saskarties. Kaut vai teiksim "griež ausīs" ka mēdiji saka, ka tiesa nolēma Lembergam "iedot" cik tur tos gadus – nolēma ar lēmumu. Rakstītājs pat nezina starpību starp lēmumu un spriedumu. Citi atkal saka, ka tiesa nosprieda atlikt lietas izskatīšanu uz pus gadu. Elementārs jautājums it kā. Ne vienmēr masu mediji ir objektīvi un neieinteresēti. Tā pat jau tās avīzes, kad bija vairāk, tagad diemžēl avīzes paliek mazāk. Tagad jau ir citi informācijas līdzekļi. Bieži vien ir savi īpašnieki, kuriem ir savas intereses. Piemēram, "Neatkarīgā avīze", kura sastāvēja principā no labiem žurnālistiem, bet tā bija spilgti izteikta "Lemberga avīze". Protams, viņi aizstāvēja Lembergu, lai gan bieži vien viņiem bija taisnība daudzos jautājumos. Teiksim par to pašu Lembergu, es uzskatu, ka tas ir nepieļaujami, ka mūsu Saeima pieņem likuma grozījumus, lai panāktu, Lembergs tik gari nerunātu, lai ierobežotu viņa tiesības uz pēdējo vārdu. Pie tam tas likums jau attieksies ne tikai uz Lembergu. Sevišķi likums par to pēdējo vārdu. Gunārs Astra bija cilvēks, kas tika vairākkārt represēts un vairākkārt tika padomju laikā tiesāts. Par viņu nesen arī iznāca grāmata. Tajā grāmatā ir arī, kad viņu tiesāja pēdējo reizi, tas bija 1980.gadu sākumā, tad viņa ir slavēta viņa pēdējo vārdu krimināllietā. Viņam bija drosmē tiesnešiem pateikt acīs, ko viņš domā par padomju varu. Nevienam tiesnesim nebija tiesības viņu pārtraukt. Nedomāju, ka viņi ar lielu prieku klausījās, ko viņš teica. Saprotat, ka mēs sakām, ka mums ir demokrātiska valsts, mums pirmajā pantā Satversmē ir rakstīts, ka Latvija ir demokrātiska Republika. Mēs atņemam tās tiesības, kuras pat drūmajos padomju laikos bija tiesājamam. Tas ir absolūti nepieņemami. Diemžēl tā tas ir. Tā ir arī ar masu medijiem. Es cenšos avīzē vienmēr lasīt to, kas attiecas uz likumprojektiem, kas attiecas uz tiesas spriedumiem. Parasti jau žurnālisti visā pasaulē raksta. Galvenokārt jau ir tā "fābula" interesē. Te nu pat bija, kad nošāva vienu cilvēku. Visiem interesē kā tas notika, kā arī tas notikušais. Bet bieži vien arī par to, par lietas būtību un tā tālāk.

Atceros, man bija tāds gadījums, man bija ļoti labs kontakts ar amerikāņu juristiem. Toreiz biju Amerikā un mēs diskutējām par kaut kādiem juridiskiem jautājumiem ar amerikāņu tiesnešiem. Skaidri neatceros jautājumu, bet es saku, ka pie jums ir tā un tas izsaka zināmas šaubas, piemēram, tādā lieta. Un man pretī prasa, kā es to zinu par to lietu, un atbildēju ka es

avīzē lasīju. Visi amerikāņi smējās kā kutināti. Saproti, ka tas kas avīzēs rakstīts, nevar ņemt par pilnu. Diemžēl tā tas ir. Bieži vien līdz ar to cilvēki pa vienu ausi kaut ko dzird un tā. Protams, tāpēc ir svarīgi, lai rakstītāji zinātu to matēriju, par ko viņi raksta. Es jau nesaku, ka tā ir visiem žurnālistiem. Tajā pašā “Neatkarīgajā avīzē” bija ļoti labi žurnālisti. Viņi mani intervēja par citiem jautājumiem, par prezidenta ievēlēšanas kārtību. Un tiešām, cepuri nost! Informācija ir ļoti nosacīta, bet protams neņemt vērā viedokli nevar, jo tas ir sabiedrības viedoklis, un tā jau veidojas tā uzticība tiesnesim. Principā tiesneša jēga ir kāda? Kad jūs ejat pie ārsta, jūs uzticat savu veselību, dažreiz pat dzīvību, šim ārstam. Jūs viņam ticat, ka viņš jums palīdzēs. Tiesneša jēga ir, ka jūs uzticat tiesnesim savu liktenim. Jūs jau varat izteikt noraidījumu šim tiesnesim. Ir jābūt ticībai šai tiesai.

Teiksim attiecībā par tām pašām administratīvām lietām. Administratīvās lietas jēga. Tas mazais cilvēciņš tiesājas ar to “monstru” – milzīgo valsts pārvaldi. Šie spēki ir nesalīdzināmi. Viņš iet tiesā un tiesā saka, ka tev ir taisnība, valstij nav taisnība. Patiesība ar likumiem triumfē. Kāpēc to nevar pasludināt atklātā tiesas sēdē, lai visi dzird? Tur nav ko kaunēties. Un citi saka, lai aiziet uz kanceleju un paņem to papīru. Kāpēc? Es zinu, ka mums, civilprocesa darba grupā, kur izstrādā tos likumus, spriedumus tagad mūsdienās vairs nelasa. Protams, tur ir sava vēsture. Es atceros, ka padomju laikā, bija tajā pašā Augstākajā tiesā, teiksim izskata lielas krimināllietas. Pēdējais vārds tiek norunāts, tiesa aiziet apspriesties. Tiesa nevarēja nākt ārā no apspriežu istabas, kamēr nav uzrakstīts spriedums. Tā pat bija dažādas saimnieciskas lietas, kuras skata mēnešiem, vairākiem simtiem sējumu. Tiesneši tur gāja iekšā, tur bija tiesnesis ar diviem piesēdētājiem, un viņi gāja iekšā ar gultas spilveniem un segām. Viņiem tur pa durvju šķirbu iedeva ēdamo, lai viņi tur nenomirst, kamēr tas tiesnesis uzrakstīja to spriedumu. Tad beidzot apžēlojās par tiem tiesnešiem un atļāva pa nakti jau iet mājās, bet vienalga tas spriedums bija jāuzraksta.

Tagad mums sākas jau ar to, ka sarežģītākās lietās var pasludināt tikai rezolutīvo daļu. Pilno spriedumu pēc tam. Bet tad arī pēc tam es aizgāju, un saīsināto spriedumu vairs nelasa. To arī pasaka, ka jūs varat saņemt. Kāpēc nevar to saīsināto spriedumu kaut vai pasludināt? Tam tiesnesim grūti, es atvainojos, to savu pēcpusi pacelt un aiziet piecus soļus no kabineta līdz tiesas zālei un pasludināt spriedumu? Saprotiet, tādi nieki it kā, bet tā ir tiesas būtība, tā ir tiesas jēga. Ir jābūt šim kontaktam ar cilvēkiem. Mēs brīnāmies kāpēc mums vairāk netic. Ir kaut kādi mēģinājumi, ja ir lielas lietas un tur skaidro. Es no savas puses nepiekrītu tam, ka mums dažkārt, lai būtu šis kontakts ar sabiedrību, tiesnesis pēc tam skaidro savu spriedumu. Es personīgi uzskatu, ka tiesnesis ir neatkarīgs, un to no viņa neviens nevar prasīt. To viņa spriedumu var pārsūdzēt. Tad jau redzēs, ko augstākā instance pateiks par šo spriedumu. Tāpēc

es piekrītu, ka tiesā var būt tiesneša palīgs vai kaut kāda speciāla persona, kura kontaktējas ar sabiedrību un izskaidro šo spriedumu. Bet nu diemžēl mums jau tas kriminālprocess ir aizgājis tā, ka uzraksta saīsinātu sprieduma rezolutīvo daļu uzraksta uz nezinu cik tur lapas pusēm tajā “Zolitūdes lietā” un pilns spriedums būs pēc tam kaut kad.

Kā varētu izdarīt tā, lai cilvēki saņemtu informāciju tieši no avota, nesagroziņu?

Tur jau tā nelaime ir, ka jāizlasa tas pats spriedums, bet tas ne katram ir pa spēkam. It sevišķi šādās lielākās lietās. Es saprotu, ka tur droši vien pat tas tiesnesis nevar pateikt kādi motīvi būs tajā spriedumā. Viņi spriež to rezolutīvo daļu, bet pēc tam jau tie motīvi, kaut arī motīvi izskaidro spriedumu.

Kā Jums liekas, situācija, kad tiesnesis vai cits šim amatam tuvāk stāvošs cilvēks komentē citu tiesnešu darbu, kamēr nav spēkā spriedums? Vai šāds komentārs arī sabiedrībā izraisa kritiku? Piemēram, 2016.gadā tā laika Iekšlietu ministrs Rihards Kozlovskis medijos izteica bažas par Zolitūdes tiesnesi: *“Mēs šai izmeklēšanai veltījām spējīgākos izmeklētājus ar stāžu, tāpat arī prokuratūra. Uzraudzība bija ļoti nopietna, un bija ieguldīts ļoti nopietns darbs, arī valdība finansēja šo izmeklēšanu saistībā ar šiem eksperimentiem. Bažas man ir par to, vai tieši konkrētais tiesnesis ar šādu pieredzi tiks galā ar šādu apjomīgu lietu. Cik man zināms, tā ir divu gadu, pirmkārt, pieredze, un otrs – līdz šim viņš nav bijis saistīts ar kriminālprocesu un vairāk ir specializējies civiltiesībās.”*

Jautājums ir, kas tas ir kas komentē? Ministrs to nedrīkst darīt. Neapšaubāmi nedrīkst darīt. Cits jautājums ir par to “Limbažu lietu”. Kur it kā paņēma “kukuli”, bet tiesa saka, ka tas nav “kukulis”, bet spriedumu arī neviens nav redzējis. Redziet, ir jau vēl viens jautājums, kas attiecas uz mūsu likumdošanu. Agrāk bija tas, tas pastāvēja diezgan ilgi, neatkarīgās Latvijas laikā arī. Atsevišķas lietas mums parasti sāk skatīt rajona tiesa, kā pirmās instances tiesa, bet bija paredzēts, ka var būt sarežģītas lietas, kur uzreiz kā pirmās instances tiesa var būt apgabaltiesa. Likumdevējs saprot, ka lai izskatītu šādu sarežģītu lietu, ir jābūt pieredzējušam un zinošam tiesnesim. Tāda kārtība mums pastāvēja diezgan ilgi – apgabaltiesas kārtība. Tad pārsūdzēja apgabaltiesas spriedumu un Augstākajā tiesā bija tā saucamā tiesu palāta – civillietu tiesu palāta, krimināllietu tiesu palāta. Tur pārsūdzēja apelācijas kārtībā. Tad atzina, ka tas nav vajadzīgs, kaut gan mēs, kad toreiz rakstījām likumu “Par tiesu varu”, mēs tieši par to domājām – vai ir vajadzīga tāda palāta? Mēs uzskatījām, ka tas ir pareizi. Tad konstatēja, ka ārkārtīgi lietas tajās palātās uzkrājās, ka tur ļoti ilgi skata tās lietas un tas ir ļoti ilgstoši. Mūsu valstij vēl ir tā *mānija* – Igaunijai tas nav, ja viņiem tas nav, tad mums arī nevajag. Tad likvidēja tās palātas, kaut gan es domāju, ka to jautājumu varēja atrisināt daudz vienkāršāk. Varēja noteikt ierobežotu to lietu kategorijas, kurās tā lieta tiek skatīta pirmajā instancē vai apelācijas instancē.

Es domāju, ka tā ir viena no problēmām “Zolitūdes lietā”. To skata jau rajona līmeņa tiesneši. Limbažu lietā ir tā pat. Tas līmenis ir ne visai. Tiesnesi protams cenšas, bet nu es pats zinu, kad es beidzu Universitāti ar izcilību un kad es aizgāju uz Augstāko tiesu strādāt, mana pirmā atziņa bija, ka es nezinu neko. Tad es pakāpeniski visās lietu kategorijās sāku krāt, līdz beidzot sāk apaugt tās zināšanas ar praksi. Tāpēc dabīgi, ka objektīvi Bordāns tur teica par to Limbažu tiesnesi. Nu jā, protams, tikai cieņai pret tiesu ir jābūt visos gadījumos. Tas tiesneša spriedums, vai viņš paliks spēkā vai viņu atcels, to jau mēs pēc tam redzēsim.

Kā vispār ir ar sabiedrības nosodījumu, kad Jūs bijāt tiesnesis, vai Jūs sajūtāt tādu lietu kā sabiedrības nosodījumu?

Es jau domāju, ka noteikti jau. Es jau nezinu, ko aiz muguras runā. Kaut gan ir visādi bijis. Tas pavisam nesen, šo vasaru es biju te pat pie Brīvības pieminekļa, Francijas prezidents bija atbraucis. Es tur ar vienu kolēģi, mēs tur bijām aizgājuši. Pēkšņi pienāk viens krievu tautības cilvēks un prasa manai kolēģei par mani, vai mans uzvārds ir Zemrībo. Viņa atbild, ka jā. Tas cilvēks saka:” Jūs man kādreiz tā palīdzējāt, es esmu Jums tā pateicīgs. Jaunais cilvēks, jūs rūpējaties par viņu, lai viņam būtu labi ar veselību.” Ir arī tā, kaut gan, protams, es skatīju civillietas, civillietā ir divas puses. Vienmēr viena puse paliks ar tevi neapmierināts, vairāk vai mazāk. Ar to ir jāreķinās, tas ir tiesneša darbs. Kā nu kurš reagē uz to. Ir jau visādas situācijas, es esmu lūdzis Dievu, lai man palīdz. Es redzu, ka viens stāsta, otrs stāsta ļoti ticami, bet patiesība ir tikai viena. Kurš no viņiem melo? Dažreiz jau tā ir, tiesneša darbs nav vienkāršs. Tas ir tā kā stāstā par Zālamānu. Ķēniņš Zālamāns skatīja lietu. Divas sievietes strīdējās - viena sieviete teica, ka tas ir mans bērns, otra sieviete teica, ka tas ir mans bērns. Tagad strīds. Viņš noklausās vienu, it kā viņai taisnība, noklausās otru, viņai taisnība. Viņš padomāja un pasauca zaldātu. Tas izņēma ārā zobenu un teica, lai pārcērt bērnu uz pusēm. Viena puse būs vienai, otra puse būs otrai, lai abas būtu apmierinātas. Viena sieviete sāka raudāt, bet otra bija apmierināta. Tad jau bija skaidrs, kura ir māte.

Kā Jums liekas, ja Senātam vai Augstākajai tiesai būtu likumdošanas iniciatīvas tiesības, vai tas būtu ieguvums Latvijas likumdošanai?

Es domāju, ka noteikti. Es domāju, ka nekur tik labi neredz likumu trūkumus, kā izskatot tiesu. Sevišķi augstākā līmenī, kad kasācijas instancē tiek vērtēts jau no likuma viedokļa. Mēs jau redzam mīnus, tāpēc es domāju, ka tas nebūtu slikti, ja Augstākajai tiesai būtu Likumdošanas iniciatīvas tiesības.

Bakalaura darbs "Tiesnešu komunikācija ar sabiedrību un institūta attīstība kopš neatkarības atjaunošanas" izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Darba autors: _____ Mikus Prenclavs

_____ (*rekomendēju / nerekomendēju*) bakalaura darbu aizstāvēšanai.

Bakalaura darba vadītājs: _____ 2021.gada ____ . _____.

(Lekt. Lauris Liepa)

Recenzents: _____

Bakalaura darbs iesniegts Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Tiesību teorijas un vēstures zinātņu katedrā 2021.gada ____ . ____ . Protokola Nr. ____ .

Dekānes pilnvarotā persona: metodiķe Baiba Beļicka _____

Bakalaura darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē:

2021.gada ____ . ____ .

Protokola Nr. _____ Vērtējums _____

Komisijas sekretārs/-e: _____